

HEMBYGDEN

Medlemsblad för
Upplands Väsby Hembygdsförening



Nr 3 September 2009
Årgång 38

Innehållsförteckning

Ordföranden har ordet.....	3
Program - 2009	4
Hedlunds historier.....	6
Runby.....	7
Det var året 1719 (5).....	9
Folkliga tungvrickare.....	10
Anckarström, en kungamördare.....	11
Ur Siléns praktiska bibliotek.....	16
Krukväxtuppropet	17
”Livets Källa” lever vidare i nya Vilundabadet (<i>Text & Foto: Roland Storm</i>).....	18
Sommarutställning.....	20
Backspegel.....	21
En epok försvinner.....	24
Nationaldagsfirande 2009	25
Årets Väsbybor	26
Lek och verklighet.....	27
Min hembygd	29
Ask och alm snart på rödlista.....	31
Almqvistaren.....	31
Tummen minns om Bleckis	32
Tjurigheter.....	34
Korsord 3-2009.....	38
Ladugård med många användningsområden	40

Där inget annat anges har fotona tagits av Inga Lisa Gustafsson.

www.upplandsvasbyhembygdsforening.se

För innehållet i artiklarna svarar respektive författare.

Ansvarig utgivare: Inga Engdahl • Layout: Tryckpunkten (e-post: tryck.en@telia.com).

Tryck: Wäsby Tryckeri. Tryckt med miljövänlig färg och miljövänligt papper i 800 ex.

Ordföranden har ordet



Några ord om turerna kring den sk ”kommunbroschyren”:

Följande kriterier framförde vi för vår medverkan:

- Vi medverkar i så motto att föreningens logotype finns med på pärmens ”baksida”.

- Vi tycker att det är bra att kommunen marknadsför sig. Däremot är vi tvetsamma till begreppet ”Väsby Stad” – vad är det för fel på Upplands Väsby kommun? Att ta bort förledet ”Upplands” tycker vi är helt fel – det finns en rad Väsby på många håll i landet.

- Det finns en del formuleringar som vi till en eventuell kommande upplaga vill ändra på.

Hembygdsföreningen har heller inte ställt sig bakom alla de bostads- och planförslag som presenteras i broschyren.

- Vi vill uppmärksamma dig på att bilden på Brunby Park är en bild av Brunby Mosse där det skall bli företagsetableringar.

- Hur stor är denna upplaga?

- Vi vill i god tid bli informerade före ett eventuellt nytryck av broschyren.

För att nu avsluta vår medverkan i broschyren har jag träffat kommunikationsstrateg Johannes Wikman och talat med kommunstyrelsen ordförande Jan Holmberg, personligen och per epost.

Jag anser mig, av de två, fått de löften vi behöver för att avsluta ärendet för vår del.

Bevakning skall givetvis ske.

Messingen

Vi rönte ingen framgång i våra strävanden att få något som helst bevarat i området.

Det vi så hett eftersträvade, att behålla de röda

fabrikslängorna, få dem att leva vidare som galleria, saluhall, eller vad man genom att flytta gymnasiet bara 35 meter skulle kunna ge dem för innehåll blev till sand precis som allt annat i området.

Det som nu återstår är några enstaka föremål som vi ”räddade”.

På 1980-talet var rivning av området för bostadsbyggande en het fråga i kommunen.

Hembygdsföreningen engagerade sig genom den då valda styrelsen.

Många realistiska förslag om återanvändande av bla de röda längorna framfördes till de ansvariga. Ingen rivning genomfördes, alla byggnader fylldes med nytt ”liv” när kärnverksamheten – dvs Messingen- Svenska Metallverken avslutade sin verksamhet.

Jag ger er det som Hugo Sabel skrev 12 december 1991:

” Under månadsskiftet nov. – dec. 1991 monterades hejarpressarna på ”Messingen” – Väsby Verkstäder ner och flyttades till Skultuna i Västmanland.

Det var från Skultuna som Anton Tamm och hans arbetare kom 1903 och grundade Väsby Verstäder och Väsby Villastad på St. Vilundas leriga åkrar.

Nu 1991 då Skultunas intressen i Väsby avvecklas och pressarna flyttas, kan man säga att cirkeln är sluten. En epok i Väsby historia är avslutad.”

Livets Källa

Stor uppmärksamhet i press och TV har det unika keramiska konstverket ”Livets Källa” fått.

Det med all rätt!

Invigning av Vilundabadet sker den 5 september och därefter är det fritt fram för oss alla att besöka simhallen, ta ett dopp och beundra Livets Källa, ett unikt konstverk som vi räddat till eftervärlden från vandalisering och bortrivning.

Kjerstin Björkman, ordförande

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:



SKÖRDEFEST

vid hembygdsgården
Söndag 13 september kl 10-14


Blommor frukt grönsaker och honung
Råd och tips om odling och växter
Servering

Samarr.med Väsby Trädgårdsförening

Hembygdsgården: Hagvägen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

**Till minne
av Albert**



Visning av
Albertus Pictors
målningar i
Eds Kyrka

Söndag 27 september kl 15.00

Samarr med Eds församling

Hembygdsgården: Hagvägen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

Allhelgonavandring
mellan kyrkorna
i Ed, Hammarby och Fresta



Lördag 31 oktober
Samling vid Eds kyrkas parkering kl 11

Ta med matsäck

Anmälan till Kjerstin Björkman tfn 590 320 82

Hembygdsgården: Hagvägen2/Pukslagargatan

Upplands Väsby Hembygdsförening inbjuder:

Kom till
BIBLIOTEKETS DAG
7 november kl 10-15



**VÄSBYRUMMET VISAR
VÄSBYHISTORIA**

Utställning av föremål, foton och böcker.
Föredrag - Tipspromenad

HEMBYGDSFÖRENINGEN I SAMARBETE MED BIBLIOTEKETS VÄNNER

Hembygdsgården: Hagvägen2/Pukslagargatan

VIKINGALUNKEN

SÖNDAGEN DEN 4 OKTOBER

Vikingalunken var ett årligt motionsarrangemang där Väsby OK, Hembygdsföreningen och Friluftsförbundet samarbetade under några år i slutet av 70-talet och början av 80-talet. Målet var att aktivera Väsbyborna till motion och ge deltagarna upplysning om vår anrika bygd.

I samarbete med Friluftsförbundet återupplivar vi Vikingalunken för femte året i rad under mottot ”Sätt Sverige i rörelse”

Start och mål blir vid Främjartorpet i Fresta och start kan ske mellan kl 10.00-12.00.

Du vandrar på stigar och vägar där även barnvagnen kan följa med. Under vandringen får du intressant information om det du passerar och samtidigt kan du svara på enkla tipsfrågor och vinna fina priser. Sträckan vi lunkar är ca 7 km lång och på lämplig plats under vandringen finns det möjlighet att vila benen och ta en fika vid lägerelden.

Lennart Hedlund, född och uppvuxen i Upplands Väsby, har lovat ge Hembygden några glimtar av sina barn- och ungdomsminnen. Här kommer den trettioförsta av

Hedlunds historier

Jag kom på att jag kunde skriva om mitt musikintresse. Jag var inte gammal när jag fann att jag hellre lyssnade på klassiskt, operamusik och sång än på schlagers och annat lättgods.

På den tiden var det en timmes grammofoonmusik i radio och hela programmet annonserades i dagstidningarna, så jag kunde passa in programmet tills det var tid för mej att lyssna. Programmet omfattade oftast tolv skivor.

När det var någon manlig sångare som Martin Öhman, Caruso eller Tito Schipa njöt jag, men pappa led. Han hade Sven-Olof Sandberg, smör-sångare som sedan blev operasångare som favorit, men var inkonsekvent, för han lyssnade gärna på Folke Andersson, även han operasångare. Mamma sa inget, för bland 4 ungar var jag favoriten.

Intresset har hängt med, men något operabesök blev det inte förrän Folkoperan kom till Roslagsgatan, tyvärr flyttade den senare upp till Söder.

Den riktiga Operan var för fin för mej tyckte jag, men jag besökte den några gånger i alla fall.

Skönsång på band eller skiva kan man emellertid njuta av och jag har litet sådant at välja bland. Bl.a. har jag fyra skivor, där Nessun Dorma (Turandot) ingår och ska jag gradera dem blir det: Jussi Björling, Carreras, Pavarotti och Paul Potts.

Men det finns ju så oändligt mycket mer vacker sång att njuta av och en ny stjärna är ju Peter Mattei, som även ger vårt land stor reklam utomlands.

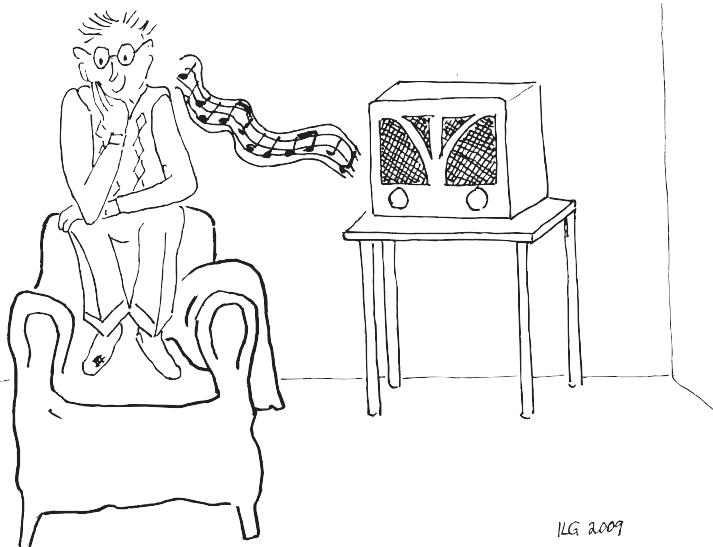
När jag gör ett butiksbesök har jag en fördel, jag

har hörapparat, som jag kopplar av när dunkandet blir för jobbigt. Jag kan inte få klart för mej att s.k. pop hör ihop med musik. Däremot får jag så småningom många olycksbröder och-systrar, som också måste ha hörapparat. Min nedsatta hörsel har ej med pop att göra.

Så till musikmöbeln. Jag jobbade inne i stan och på en lunch hade jag hittat en bra grammofoon, dock utan möbel. När jag kom in till arbetet visade jag grammofoonen för dekoratören vi hade, och förklarade för honom att jag senare skulle leta på en möbel att ha grammofoonen i. Han avrådde och sa att den kunde han göra åt mej. Han var en mycket duktig yrkesman, så jag nappade.

Eftersom jag skulle ta hem den på tåget, sattes den inte ihop utan jag tog den bit för bit och satte ihop den hemma i ungarlyan. Så när jag tänker efter var "Stickan" och jag före IKEA.

Hade de stora radio- och musikbolagen, Dux, Luxor och Radiola, fått nys om "Stickans" existens, hade han fått byta yrke och blivit designer.



(forts. från föreg. nummer)

Runby

En husesyn för 150 år sedan (skrivet 1968)

År 1815 var det av- och tillträdessyn vid gården Runby Nedra. Det var med anledning av att den så smått legendariske ”pukaren” Anton Zamore hade avgått med döden.

Syneinstrumentet får tala för sig själv.

”År 1815 den 7 juni inställde sig undertecknad Munsterskrivare enligt Fältkammereraren Herr B. Molins ordres af d. 14 April biträdd utaf följande af Häradets Nämnd.

Nämndemännen Hans Jansson i Sten, Isac Jansson i Ählsta, And. Andersson i Gillberga, Jan Carlsson i Viby, Lars Eriksson i Edsbyn, Jan Andersson i Runby. Att förrätta Laga af och Tillträdes Husesyn över före detta Predikants Bostället nu mera enligt Kongl. Maj:ts Brev den 11 junii 1784 Regements Wäbels Boställe Nedre Runby I Mantal Krono, med II Rd:s 37 skilling 2 runstycken Specie mynts grundränta, beläget i Stockholms län Sollentuna härad och Eds socken, under Kongl. Lif Regementets Brigadens CuvarTERS Corps och Lif Compagnie, Af Regements Pukarens Anton Zamore hvilken med döden afgått den 14 okt. 1814. Och innehafvt detta Boställe från Midfastan 1786, hvars Enka och Arfvingar detsamma kommer att afträda nästkommande Midfästa 1816. Afledne Regements Pukaren A. Zamores Enka Cristina Elisabeth Zamore född Fransson biträdd af sin son Trumpetaren Jac. Anton Zamore, närvarande såsom afträdare; samt Regements Pukaren Joh. Carl Fr. Fiebelkorn, biträdd af Herr Regements Commissarien G. M. Welin, hvilken till denna indelning blifvit befördrad och Bostället tillträder nästkommande Midfästa.

Ävenledes infant sig att bevaka Boställets rätt å Kongl. Maj:ts och Kronans vägnar, Expeditions Krono Befallningsman Eric Aren och å Regementets vägnar Fahnejunkaren Herr G.A. Boström enligt vederbörlige Ordres och förordnande. Vid denna syn haddes till Rättelse 1785 års Husesyn, varaf inhämtades att vid Bostället då fants bristande nybyggnad till 3 år och eftersatte förbättringar

tillsammans 20 riksdaler 24 skilling 4 runstycken Banco och vid Bostället qvarstående och utdömda hus till ett värde af 9 Rd 8 sk.

Årliga Nybyggnaden vid detta Boställe utsatt till Graden i 1752 års boställsordning.

Sedermera Inventerades och öfverlämnades till Herr Regements Pukaren Fiebelkorn följande Bostället tillhöriga Dokumentes, neml. 1724, 1730, 1741, 1743, 1747, 1774, 1779 och 1785 års Husesyner. Höglofl. Kongl. Krigs Collegii anmärkningar öfver 1730 och 1741 års Husesyner. 2:ne Sollentuna Häradts Rätts förbud emot åverkan på boställets skog. Sollentuna Häradts Rätts Protokoll med ingången förening med Wilunda om fredande av ägorne och i avskrift Högvälborne Herr Landshöfdingen Funks bref om Ränterotens förvandlande i Spannmål, samt 1795 års Oekonomiska Besiktning.

Det kan här anmärkas att samtliga dessa protokoll och skrivelser är i hembygdsföreningens ägo.

”Nämnden åtvarnades att vid synandet och värderingen noga iakttaga deras Ed, varefter Syneförrettningen företogs i Följande Ordning nemligen:

Mangården:

No. 1. En Stufva Byggnad Norr på Gården bestående af 2:ne Stufvor, Kammare och Förstufva, 21 $\frac{3}{4}$ Aln lång 9 $\frac{1}{4}$ Aln bred inom Knutar samt bör vara 12 hvarf hög, hvilket ej kunde ses emedan Byggningen sedan förra Synen är överallt rappad och Brukslagen, Hvilken Brukslagning blifvit godkänd vid 1810 års Oekonomiska Besiktning som nu ej var att tillgå, men hvars rigtighet flere utaf nämnden intygade som då varit närvarande. För övrigt är verkställt alt hvad förra Synen föreskrives.

Tak af Näver och Torf, Skorstenarna ofvan tak täckte med Tegelpannor. Utanför Förstufvan en ny trappa, och till förstufvan 2:ne dörrar på gångjern med Kasthake, golf och innantak behället.

Till Stufvan på Östra ändan Dörr på gångjern, med täckt lås och Nyckel, samt Fordringar inn-

och utvändigt, ävenväl äro Fönstren försedda med gångjern, vind- och Kasthakar. Spisell med Spjell, Golf och innantak af bräder och Bjälkar. Så i förenämnda Stufvubyggnad Som kammaren i behållet stånd.

Till Vänstra Stufvan Dörr på gångjern med täckt lås och nyckel 2:ne kittfönster i 2:ne lufter, hvaraf Ett hvardera luften är försedt med gångjern Vind och Kasthakar. Golvet i gott stånd. Innantak på Bjälkar af Bräder. Lång Spisell med Spjell och Järnständare med jämböhle samt bakugn, behållet.

Dörrar och Fenster med fordringar utan och innantill befinnas anstrukna med oljefärg, som även i förra Synen är anmärkt 3:ne Rutor i denna Stuga Spruckna, men anses användbara.

Trossbotten över Rummen är i Vinden försedd med Näfver, Måssa och Torf. Hela denna Byggnad i fullkomligt gott stånd, när på Norra sidan af Taket anskaffas nya mulltorvor och Vindskidbräder.”

Vi får i den ovanstående redogörelsen en liten bild av hur bonden hade det i sin stuga för 150 år sedan (skrev Egon Lindholm 1968). Jag kan i detta sammanhang tala om att pukslagaren Zamore underlät att i stor utsträckning underhålla och nybygga enligt reglementet varför avträdessumman 164 riksdaler dömdes ut av änkan och arvingarna.

Uthus och allt som hörde till livets nödortf gick grundligt igenom av synenämnden, men jag skall inte trötta med att räkna upp allt utan skall låta läsaren ta del av några punkter som synenämnden slutade med innan man fällde sitt utslag.

”En liten Kjersbärsskog, Kryddtäppa och Kålland. Humlegård kan ej anläggas i brist på tjenlig lägenhet.

Åker till 13 tunnor utsäde i den ena och 15 dito i den andra årsvägen, i häfd. Ång till 50 lass i medelmåttiga år, häftad och icke Skogslupen.

En torparstuga på boställets ägor som gör 12 dagsverken om året. En backstufva hvaraf ingen nytta hafves.

Fiske har Bostället i sjön Skarfven och en liten å som går igenom ägora. Bogårdsmuren och Landsvägen berättas av Nämnden vara i gott stånd.”

Sedan alla lägenheter voro synade anmärkte

Trumpetaren Jac. Ant. Zamore att Bostället för rättat 14 dagars dagsverken i Prästgårds Byggnaden, samt erlagt 35 Rdr Banco till samma ändamål, hvarföre han hemställde till Syne Rättens beprövande om ej därför skulle få beräknas nybyggnad. Hvilket Syne Rätten fann för godt och prövade rättvist tilldömma 1 års nybyggnad.

Husen är i sådant stånd att ingen Nybyggnad vidare tarvas för den skull avskrifves, end. II § 2:dra afdelningen i 1752 års Husesyns och Boställs Ordning, 28 år, slutar protokollet.

Slutord

Med denna epok under medeltiden försvinner Runby som mäktig storgård. Hur var den medeltida byn uppbyggd? Vi vet från 16-och 1700-talet att gårdarna i Nedre Runby var kronoegendomar, och att de som fanns i Övre Runby var frälsehemman. Var kronomarken i Runby rester efter den mark som hertig Magnus ägde 1247 samt den bötesmark, som Filip av Runby fick panta för sitt liv år 1280 efter stormannaupproret någon tid före?

En gränsstrid mellan Sättra och Runby angående skogsgränsen år 1728 visar att Runby skog var anseelig. All skog mellan Eds allé-vägen till Runsa och en linje från Lövsta till Sättra var då den skogsmark, som tillhörde Runby by. Tiden mellan 1311 och 1700 vet jag inte mycket att berätta om just nu. Säkerligen finns det några dokument som berättar mer om den tiden. Genom vidare källforskning om Runby ber jag att någon gång senare få återkomma.

Tiden från Zamores död till vår tid bör behandlas särskilt, då källmaterialet är mycket både omfattande och intressant. Så gäller med hela byn och dess omfattning samt dess roll i Eds socken.



F. d. kronohemmanet Nedre Runby
Foto: Olle Lorin 1962

Ur Göran Strömbecks noteringar:

Det var året 1719 (5)

Ett eko från karolinernas återtåg från Norge

Malin Mattsdotter hette en piga i Hammarby prästgård (senare i Vik), som väntade på att hennes fästman skulle komma tillbaka från fälttåget i Norge, sedan detta hade avbrutits genom Karl XII:s död.

Hennes Benjamin Benjaminsson var en finsk ryttare, som tillhörde Åbo och Björneborgs läns kavalleriregemente och hade legat inkvarterad i Hammarby prästgård. Där hade de tu förlovat sig vid jultiden 1717, innan Malin hade kommit i tjänst hos kapellanen herr Jonas Ullberg, vilket emellertid skedde icke långt därefter. Och det var i prästgården, vid påsken 1718, hon blev ”lägrad” av sin fästman. Att deras lagliga vigsel gick om intet, berodde på att Benjamin blev sjuk och ville avvakta tillfrisknande för att kunna hålla ett regelrätt bröllop med sin Malin. Frisk blev han också, men då hade truppens huvuddel redan hunnit bryta upp, och han blev strax kommenderad att följa med övriga fördröjda.

Benjamin beklagade, att han icke gjort som sin kamrat Erik Skog, som i tid hållit bröllop ”före marschtiden”. Men det kunde väl ännu ske, när han kom tillbaka, skall han tröstande ha sagt till Malin.

Julaftonen 1718 födde Malin sitt och Benjamins barn, en flicka som i dopet samma dag fick namnet Malin.

Benjamin var nu långt borta. Han firade jul i norska Trøndelagen – vid den Armfeltiska armén, som den 17 december hade nåtts av dödsbudet från Fredrikshald och kort därefter anträtt den tragiska återmarschen över de norsk-svenska fjällerna till Jämtland.

Bland de överlevande, som omsider kom tillbaka, var icke ryttaren Benjamin Benjaminsson; ”folket berättade att han blivit död.” Officiellt

bekräftades detta den 12 juni 1719. Han är ”säkert avleden på fjällerna under retouren ifrån Norge”, intygar denna dag hans regementschef generalmajor Otto Reinhold Yxkull i ett brev till Malins nye husbonde professor Christina Eberhard Morian från Stockholm, vilken som lantställe brukade en av gårdarna i Viks by, Hammarby.

Till Malins ensamhet kom också den olyckan, att hon miste sitt barn – det dog vid påsktiden 1719. Den slarvigt förda kyrkboken omtalar inte alls dödsfallet, men i födelseboken står några hårda ord om ”konan Malin” – där kallad ”Mårtensdotter” – som på julaftonen 1718 framfödde ”sitt oäkta barn” i torpet Kyrkobacken. Fadern föregiver hon själv vara finska ryttaren Benjamin Trana”, heter det i samma anteckning.

Mån om sin ära, satte Malin i gång en hel apparat för att få igång den lagliga upprättelse som vore möjlig. Prosten i Ed, O. Törnbom, var den som gav henne anvisning på hur hon skulle gå till väga, professor Morian skrev hennes brev till länsmanen, och denne i sin tur föredrog saken på tinget i Vallentuna den 30 juni 1719, då Malin själv var tillstädes och berättade sin och Benjamins historia och visade ringen som Benjamin givit henne.



På den här platsen, Hammarby f.d. prästgård, var det som den i artikeln omskrivna pigan tjänade. Den nuvarande byggnaden, som inte använts som prästgård på många år, uppfördes 1790. F.ö. kan nämnas att klockargården under medeltiden låg på den plats där nu gravkapellet är beläget. Prästgården utgjorde en av Hammarby bys sju gårdar.

Att hon ”intet... hade att beställa med någon lös karl utan sin fästman”, kunde många intyga, t.ex. klockaren i Hammarby Olov Andersson och åberopade andras uttalanden, torparen Johan Henriksson i Glädjen som kunde anföra vad Benjamin själv hade sagt honom om sin äktenskapsavsikt samt ”corporalskan hustru Kirstin Johansdotter ifrån Nyland och Ekenäs stad”, vilken berättat edeligen” att han, Benjamin, som inte väl kunnat tala svenska, får henne sagt på finska i sin sjuk-

dom, att han ville hava Malin till hustru.”

Rätten, som icke fann anledning att påminna något till Malins berättelse, ”än mindre att angiva henne hava med någon annan sig beblandat”, lät själva lägermålssaken med dess förmildrande omständigheter gå vidare till konsistoriet i Uppsala för att skärskådas enligt kyrkolagen.

Malin Mattsdotter kunde väl därefter betraktas som rentvådd.

Folkliga tungvrickare

Många minns helt säkert någon eller några av de ramsor man rabblade som barn, t.ex. sex laxar i en laxask, packa pappas kappsäck och liknande.

Sådana ramsor, som kännetecknades av bokstavskombinationer och uttalsvårigheter har i alla tider fånglat barn men även vuxna. Ramsorna är bildade av svåra meningar med krångliga uttal, finns på alla språk och används i läroböcker i fonetik och främmande språk.

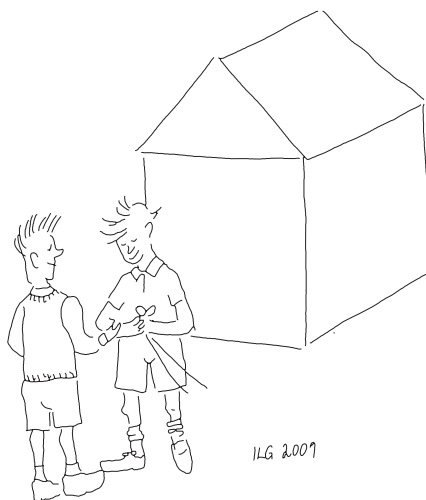
Nog känner vi igen ”Hans Hanssons halta höna hade hackhosta hela hösten” och ”sju sjösjuka sjömän i ett sjunkande skepp”... Det gäller att koncentrera sig och hålla tungan i rätt mun.

Just för att ramsorna är så svåra att uttala är de också underhållande. De vållar felsägningar, ibland så att det uppstår helt nya innebörder, ibland med obscena undertoner, t.ex. ”Mor skuttar i skogen” och andra.

Tungvrickarramsor eller minnesramsor finns på alla språk och hör hemma i folklig tradition. En del är kända sedan 1800-talet, t.ex. ”Flyg fula fluga flyg och den fula flugan flög.”

En del ramsor handlar om mat: ”Blött brö, fett fläsk bakom fars härbredörr” och ”Det stod en skål med kål i skåpet” eller ”Fru Florell får foreller”. Andra handlar om djur: ”Får får får – nej får får inte får, får får lamm” eller ”Gretas gråa gäs gnager grönt gatugräs”.

Ytterligare ett par välkända: ”Han, han hann han men hon, hon hann inte hon”, samt ”Knut stod vid en knut och knöt ett knut. Då kom en annan Knut, som bodde knut om knut med Knut och sa till Knut: Vad gör du Knut? Jag knyter en



knut, Knut och så var knuten knuten.” Det sista ordet kan bli knöten eller knyten, vilket man vill.

Ramsan om Knut finns i olika varianter i hela Sverige. Den användes förr som pantlek.

Om man vill veta mer om tungvrickarramsorna är kanske mun-mot-munmetoden bäst, men det finns också en del folkminnessamlingar, läroböcker och tryckta samlingar att leta i och en del på Internet.

Inga Lisa Gustafsson

Källa: Sex laxar i en laxask av Ingvar Svanberg

Löwenströmska sjukhuset fyller 200 år i år. Den historiska bakgrunden till lasarettets tillkomst finns att söka i mordet på Gustav III. Kungamördarens bror, Gustav Adolph Löwenström, ville sona brottet och använde större delen av sin förmögenhet till ett sjukhusbygge. Den som vill fördjupa sig i lasarettshistoria rekommenderas att läsa "Löwenströmska lasarettet 1809-1959" av W Gordon Stiernstedt, en bok som kom ut till lasarettets 150-årsjubileum 1959.

Men – utan Anckarström inget lasarett och vi har valt att återberätta Jacob Johan Anckarströms historia under rubriken:

Anckarström, en kungamördare



Ätten Anckarström/Löwenströms adelsvapen. Efter Carl Arvid Klingspors vapenbok 1886-90. Kungliga Biblioteket.

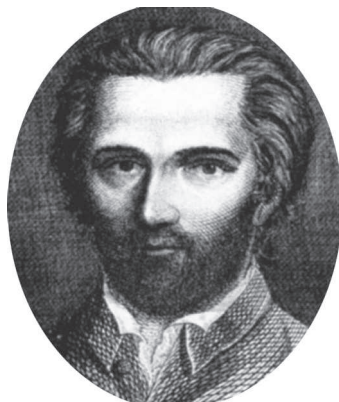
Jacob Johan Anckarström hette en gosse, som bodde på Lindö gods i Vallentuna. Han hade samma namn som sin far, överstelöjtnant Jacob Johan Anckarström. Hans bröder hette Carl Ulrik och Gustaf Adolf. Även en äldre halvbror fanns på Lindö. Han kallades Anker och var oäkta son till överstelöjtnanten.

Barnen var moderlösa. De sov i faderns rum och fick en sträng och spartansk uppfostran. Ridövningar och skytte stod ständigt på dagordningen och en informator var anställd för deras undervisning i skolämnen. Överste Anckarström led av en kronisk sjukdom och dog då Jacob Johan var femton år. Enligt testamentet skulle Lindö göras om till fideikommiss med Jacob Johan som fideikommissarie, men förmyndaren, bibliotekarie Carl Christoffer Gjørwell, (som f.ö. var far till Brite-Louise, som så småningom skulle bli mor till CLJ Almqvist) kunde inte gå med på ett sådant förfarande, då det missgynnade övriga arvtagare för mycket. Jacob Johan blev mycket besviken. Han hade visserligen inte något intresse av att bli alkemist som fadern, men håg för att fortsätta med salpeterverket och jordbruket hade han. Nu fick han ta det alternativ som återstod, en karriär inom det militära. Fadern hade redan då Jacob Johan var en liten gosse skrivit in honom vid livregementet och livkompaniet och köpt en

korpralssyssla åt honom för 12 000 daler, i vilken ingick korpralsbostället Antuna.

Efter att ha tillbragt ett år vid Uppsala universitet flyttade Jacob Johan till Stockholm för att börja sin tjänstgöring vid gardet, 16 år gammal. Han såg bra ut med mörk hy och kolsvart hår, kallades "vackre fänriken". Populär vid sitt kompani var han inte. Han var stolt, snarstucken, enviss, trilsk, stursk, tyst, otillgänglig, sluten och inbunden. Hoppet om att kunna lösa sig till Lindö gjorde honom snål och penningkär. Fänriksfullmakten kostade 21 000 daler och i övrigt hade han inget att slösa med och deltog inte i kamraternas nöjen.

Tillsammans med sin förmyndare Gjørwell gjorde Jacob Johan ett besök på Runsa, som tillfälligt arrenderades av Margaretha Silnecker Ehrensparre Löwen, och blev bekant med dottern i huset, Gustafva Löwen, med vilken han snart förlovade sig.



Vid änkedrottning Lovisa Ulrikas begravning i Storkyrkan hade fänrik Anckarström vakten vid en av Riddarholmskyrkans portar. Folkträngseln var stor och påträngande skaror försökte pressa

sig in för att övervara begravningen. I hastigheten råkade Anckarström slå till handelsborgmästare Ekerman på armen. Ekerman klagade på behandlingen hos kungen (Gustav III) och Ackarström fick en reprimand, vilken innebar att han under hela sin tjänstgöringstid vid gardet måste ta sig i akt och riskerade avsked. Kungen skulle hålla ögonen på honom.

Jacob Johan kände avsmak för det förtäckta hotet och ville inte ha något sådant hängande över sig. Han ville ta avsked ur tjänsten. Kungen beviljade honom avsked med kapstens namn och heder och ackordssumman åter, vilket gav ett litet kapital. Jacob Johan och Gustafva gifte sig och flyttade till ryttmästarbostället Stora Mällösa i Vallentuna. Jacob Johan skötte sig väl som arrendator på Mällösa och de pengar han tjänade lånade han ut. Han låg ofta i processer och förlorade dem lika ofta.

Makarna fick en son som dog efter sex veckor och därefter vantrivdes Jacob Johan på Mällösa och ville därifrån. Han arrenderade Thorsåker av major Rudbeck och familjen flyttade dit. Året efter flytten fick Jacob Johan och Gustafva en dotter, Stafva.

Genom sina många processer blev Jacob Johan bekant med häradshövding Nordell i Vallentuna, med vilken han hade många diskussioner om politiska spörsmål. Nordell kritiserade kungahuset och regeringsättet. Sveriges finansiella tillstånd var i högsta grad beklämsamt sedan det olycksaliga kriget mot Ryssland inleddes utan ständernas hörande och man var överens om att konungen äventyrade rikets säkerhet.

Jacob Johan blev alltmer missnöjd med Gustav III:s sätt att styra riket. 1790 lämnade familjen Anckarström Thorsåker och flyttade till Stockholm. Jacob Johan kunde inte se att han hade annat val än att lämna det dyra arrendet om han inte ville bli utfattig. Kriget ökade alla besvärligheter och försvårade egendomens skötsel. Jacob Johan tänkte sig ingen varaktig bosättning i Stockholm utan ville bara bo där tillfälligt under tiden han sökte sig ett nytt arrende. Han hade en del sparpengar och från landet hade han tagit med några kor. Det var av mjölkförsäljningen från dessa familjen levde. Varken människor eller djur trivdes särskilt väl i staden. Familjen hade nu fem barn: Stafva, Johan

Jacob, Carl David, Carolina och August.

På inrådan av auditör Runberg gjorde Jacob Johan och Gustafva en resa till Gotland för att skaffa nytt arrende och här började nya besvärligheter. På Gotland blev Jacob Johan och Runberg anklagade för att ha använt ”förgripligt tal mot Kungl. Majt, visat sig missnöjda med kriget, utspritt osanningar m.m” och satt i förhör hos landshövdingen i flera dagar. Båda blev frikända, men Jacob Johan kände att på Gotland ville han inte ta något arrende. Vid återkomsten till Stockholm visade det sig att kriget mot Ryssland var slut och fredspakten undertecknad.

Vintern 1790-91 blev lång. Undersökningsprotokollen från Visby hade kommit till hovrätten och blivit underställda kungen, som ville ha saken undersökt på nytt. Jacob Johan undgick en rättegång genom att visa läkarintyg men arresterades och fördes under hård bevakning till Gotland under våren, liksom auditör Runberg.

Något brott kunde inte bevisas och rättegångsprotokollen sändes till Kungl. Svea Hofrätt. Vecka efter vecka, månad efter månad gick och Jacob Johan och Runberg var förbjudna att lämna Gotland tills hovrätten tagit ställning. De fick inget fångtraktamente utan måste uppehålla sig på ön på egen bekostnad. Slutligen kom frikännandet. Något utslag kunde inte fås, ty kungen hade ändå befallt att saken skulle vila. Jacob Johan fick vistas på fri fot men förbjöds att lämna Stockholm.

Jacob Johan grubblade på vad kungen härnäst skulle företa sig i hans liv. Det stod klart för honom att kungen hyste motvilja mot honom och arbetade på hans undergång.

Bostaden som Anckarströms hyrde hade blivit för dyr. Några inkomster hade inte funnits på länge. Jacob Johan hade börjat med utlåningsverksamhet med sitt lilla kapital som grund men man måste inskränka sig. Lille August hade nyligen dött.

Hos sina nya grannar på Kungsholmsbrogatan blev Anckarström bekant med greve Claes Horn, som hade samma inställning till kungen som han själv. De planerade en enlevering av kungen före riksdagen, som skulle hållas i Gävle. Greve Adolph Ludvig Ribbing anslöt sig till planerna.

Han hyste personlig ovilja mot kungen som blandat sig i de giftermålsplaner han hade haft med kammarherre de Geers dotter på Stora Väsby.

Efter en rekognosceringstur på Haga där kungen befann sig, slog de enleveringsplanerna ur hågen och började diskutera att göra sig av med kungen för gott, antingen på Gävleriksdagen eller på någon annan tillställning. De var övertygade om att en regeringsförändring, en revolution, var nödvändig, för att få ordning på Sveriges statskicks och finanser.

Om Jacob Johan hade haft några tvivel på att han skulle ta på sig rollen som kungamördare, så försvann de vid en dragnings i nummerlotteriet, där hans lott föll ut, och han skyndade sig till pistolsmeden Kaufmann för att laga sina pistoler.

Ett par opera- och teaterbesök gjordes i akt och mening att skjuta kungen, men något lämpligt tillfälle gavs ej. Man fick ge sig till tåls och kanske avvakta någon av operamaskeraderna.

Jacob Johan deltog i riksdagsmötet i Gävle, blev bekant med baron Pechlin, såg kungens ankomst till staden, men kunde inte komma inom skotthåll för den kungliga vagnen. Riksdagen avslutades utan att Jacob Johan fått något tillfälle att skjuta kungen och man återvände till Stockholm.

En ny maskeradbal ägde rum men inget tillfälle nu heller gavs att ta kungen av daga. Ytterligare en maskeradbal - de hölls regelbundet varje fredag - ställdes in. Flera adelsmän var nu invidga i komplotten och det började bli bråttom för att inte planerna skulle nå fram till kungens öron och allt bli avslöjat.

Den 16 mars 1792 hade en ny maskeradkväll på Operan utannonserats. Nu eller aldrig – Jacob Johan laddade pistolerna under Claes Horns överinseende. De fylldes med krut till en tum, två stycken rännkular lades i, liksom flera blyhagel och skrot av tapetnubb. Den ena kulan var större än den andra och måste täljas av. Jacob Johan hade också köpt en stor kniv och filat en hulling på bladet. Horn och han hade också varsin sabel. Sablarna gömdes utanför operahuset i ett timmerupplag.

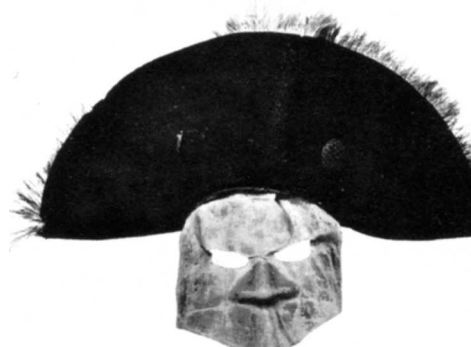
De sammansvurna, nu sexton stycken på plats,

hade likadana kläder och masker och hälsade varann med – Bon soir, mon masque! Kungen anlände och maskerade sig bakom kungalogens galler, dock inte mera än att han lätt kändes igen. Trängseln blev stor runt monarken, Jacob Johan kunde inte komma tillräckligt nära för att kunna skjuta. Då dansen började fick han sitt tillfälle och fyrade av. Ingenting hände. Skottet hördes inte i musiken och sorlet och kungen föll inte. Jacob Johan släppte pistolen och i sin bestörtning lät han också kniven falla. Sedan gick han framom kungen och skrek ”Elden är lös!”, ett lösenord för att visa att gärningen begåtts.

Tanken med att ropa ”elden är lös” var att så många som möjligt skulle kunna ta sig ut ur lokalen i det tumult som skulle uppstå. Snart nog upptäcktes det att elden inte var lös och att Gustav III var skjuten. Man beordrade att dörrarna skulle stängas och ingen släpptes ut eller in samt att alla skulle demaskera sig under överinseende av ryttmästare Ankarerona. Jacob Johan slapp inte ut. Han lyckades dock oförmärkt släppa den andra pistolen på golvet i den kungliga logen före demaskeringen.

De närvarande fick uppge namn och adress till polismästare Liljensparre innan portarna öppnades och man fick gå hem. Kungen hade inte dött, endast sårats. Dagen efter mordförsöket kallades Jacob Johan till förhör hos polismästaren. Tidigare på morgonen hade han träffat sin bror Gustaf Adolph och bett denne att ta hand om hans familj om något skulle hända, men avslöjade ingenting om mordförsöket.

Vapnet hade hittats och vid en kontroll hos Stockholms vapensmeder hade pistolsmeden





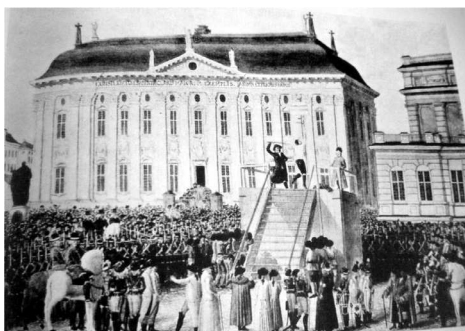
Kaufmann igenkänd te två pistolerna han haft till reparation åt kapten Ankarström. Jacob Johan erkände genast att han var vapnens ägare och att han var gärningsmannen. Han sade sig inte ha några medbrottslingar. Grevarna Horn och Ribbing blev efter förhör avslöjade som inblandade. Kungen dog av sina skador och de komplikationer som tillstött. Rättegången inleddes. Ankarström hade gjort en skriftlig bekännelse och sade, att han intet hade att tillägga. I skrivelsen hade han redogjort för vad som föregått mordet och tillstått att Horn och Ribbing varit medaktörer.

Straffyrkandet blev ”enligt Lag för våldsvverkare å Rikets Konung och Herre uti I § 4 cap. Missgärningsbalken” att Ankarström skulle mista höger hand, halshuggas och steglas och att allt hans gods i löst och fast måtte till Kronan indragas och att han innan han undgick dödsstraffet borde ställas uti halsjärn vid en påk, att uti Allmänhetens åsyn skämmas och straffas, samt om icke, dess namn såsom Konungamördare borde i galgen uppspikas.

Jacob Johan tillfrågades om han hade något att erinra, men ville inte begära något. Han förklarade sig nöjd med sitt straff, men önskade att hustru och barn kunde bibehållas vid efterlämnad egendom.

Han önskade också besök av sin hustru och av någon prästman före avrättningen och nåd för sina medbrottslingar.

I arresten skrev han en böneskrift för sina efterlevande och sina medskyldiga, men då domen föll hade straffet skärpts på så sätt att Ankarström före avrättningen, tre dagar å rad, på särskilda torg skulle ställas två timmar i halsjärn vid skampåle och av bödelsknekten skulle hudstrykas med fem par spö, tre slag av paret, varje gång. Efter dessa förberedelser skulle han föras till galgplatsen, mista höger hand och halshuggas. Allt fast och löst gods skulle tillfalla kronan. På galgen och på kåken vid Packartorget skulle uppsättas tavla med påskrift hur kungamördaren Ankarström år 1792 blivit dömd och straffad.



Ankarströms spöslitning framför Riddarhuset. Foto: Stockholms Stadsmuseum

Jacob Johan begärde förskoning från spöstraffet, vilket avslogs av kungen. Kungen gav emellertid hustrun och barnen åter det frändömda godset ”af gunst och nåde.”

Assessor Gjørwell bevittnade spöstraffet och avrättning, ”en solig och vacker dag fast med nog blåst.”

Allt detta kan man läsa i Sophie Elkans bok ”Ankarström, en historia från idyllens och revolutionernas tidevarf.” Berättelsen utkom 1910 i två delar, ”Jacob Johan” och ”Kungamördaren” och finns bland bibliotekets ”rara” böcker i Upplands Väsby.

Ja, vad mer? Den 19, 20 och 21 april 1792 ställdes Ankarström ut i halsjärn på en hög schavott på respektive Riddarhustorget, Hötorget och Nytorget och pryglades så blodet rann. Den 27 april avrättades han vid galgbacken invid Skanstull in-

för en väldig folksamling som moltyst bevitnade halshuggningen. Höger hand och huvudet uppsattes på påle, den styckade kroppen begravdes på platsen. En kort tid senare grävdes kvarlevorna upp och fördes till herrgården Nävekvärn vid Brå-



viken. Major Gustaf Ulrik Silfversparre, herr till Nävekvärn hade tagit del i mordkomplotten mot Gustav III, men klarat sig undan rättsvisan. Han ville rädda Anckarströms kvarlevor från skymfen att ligga begravda i Skanstulls galgbacke.

Rätt många hade varit inblandade i sammansvärjningen mot Gustav III. Polismästare Liljensparre hade en lista på ett par hundra misstänkta, men klara signaler från den nya regeringen fick honom att avbryta vidare efterforskningar.

Av det dryga dussin som arresterats släpptes flertalet utan vidare. Fyra personer förutom Anckarström hade redan hunnit erkänna delaktighet i mordplanerna och dödsdömdes, men fick straffet mildrat till landsförvisning. Anckarström fick dö för dem alla.

Anckarströms familj och anhöriga beskärdes nåden att få byta namn till Löwenström. Ryttmästare Gustaf Adolph Löwenström tog avsked från militärtjänsten i april 1805 och gifte sig tre år senare med stiftsjungfru Hedvig Augusta Ottiliana Ankarcrona, men lyckan i äktenskapet blev måttlig, ty hans hälsa var inte god. Han hade nyss sålt sina gårdar Mellösa, Berga, Foderby och Nähle och istället köpt Hammarby gård och Holmen vid landsvägen mellan Stockholm och Uppsala, där han ämnade anlägga ett lasarett. Några månader efter bröllopet sålde han också sin ärvda andel av Lindö säteri och gjorde sig även av med Torsåker.

All hans diktan och traktan gick ut på att skapa åt sig och sin familj ett människovänligt monument. Hans vän Carl Christoffer Gjörwell (j:r) som var stadsarkitekt i Stockholm, ritade ett sjukhus, som uppfördes, varpå institutionen ställdes under inseeende av Seraphimer Ordens Gillet, som alltså var Löwenströmska lasarettets första direktion. Själv togs Löwenström snart in på sitt sjukhus och dog där i lungsot en marsdag 1813. Det blev en del bråk om testamentet, men förutom sin byggnad och sitt stora ointecknade markområde fick lasarettet i alla fall 11.466 riksdaler, vilket var mycket på den tiden, då årslönen för en piga kunde vara tjugo riksdaler. Alla som haft något med saken att göra är ense om att Löwenströmska lasarettet var en försoningsåtgärd för broderns mord på Gustav III.

Vad hände med Anckarströms hustru och barn? Barnen bytte namnet till Löwenström och dottern Gustafva Eleonora (Stafva) gifte sig med prosten Olof Bolander i Alva på Gotland, medan den andra dottern Carolina Lovisa blev hustru till artillerilöjtnanten och tullförvaltaren Johan Wilhelm Fåhraeus i Helsingborg. Den andre sonen Carl David Löwenström etablerade sig som handlare i Visby och fick en stor familj. Ett av hans fem barn, Rosa, gifte sig 1852 med boktryckaren Rudolf Wall, som tolv år senare grundade tidningen Dagens Nyheter.

Änkan Gustafva Elisabet Löwen går inte att följa de första åren efter katastrofåret 1792. År 1800 finns hon i Levide församling på Gotland, då som gift med häradshövdingen Barthold Rundberg, som skrev sig Runeberg, och det namnet använde också Anckarströms änka. Äktenskapet tycktes ha varit olyckligt och vid ett tillfälle fick Gustafva fly hals över huvud ut i mörkret, när mannen hotade henne med ett gevär. De skilde sig och 1803 avled Rundberg när hans bror, prästen i Alvssockens kyrka, sköt ihjäl en kyrktjув och till sin fasa upptäckte att det var hans egen bror som han skjutit ihjäl under pågående inbrott. Gustafva Löwen återvände till Stockholm. Här avled hon 1844.

(Faktauppgifterna om den Anckarströmska familjens öde är tagna ur boken "Mordet på Gustav III" av Lars Ericsson).

Inga Lisa Gustafsson

Ur Siléns praktiska bibliotek

I serien "Siléns praktiska bibliotek" utgavs 1909 en samling "Huskurer", d.v.s. "lättfattliga anvisningar, gifna af läkare, huru man bör förfara vid lindrigare sjukdomsfall samt i svårare fall, till dess läkare hinner anlända."

Hembygden kommer att fortsättningsvis återge vissa av dessa huskurer och allmänna råd i förvisning om att det är nyttig läsning för envar.

Bad

Noga afpassade efter varje individs ålder, hälsotillstånd och kroppskrafter främja bad i olika former den friskses välbefinnande, häfva många sjukdoms-anlag eller vissa till utbrott komna sjukdomar och öka motståndskraften mot en stor mängd sjukdomsalstrande inflytelser.

Skola baden medföra denna välgörande verkan, har man dock att noga iakttaga:

A) att en sjuk person icke bör taga bad i någon form utan att först hava frågat läkare till råds; han riskerar annars att med badet förvärra sitt onda eller att ådraga sig andra farliga sjukdomar;

B) att äfven den friska och starke bör iakttaga de försiktighetsmått, som här nedan angifvas;

C) att den, som icke fördrar kalla bad, kan försöka härda sin hud med regelbundna kalla tvättningar och afrivningar; dock bör man icke börja härmed före det 5:e lefnadsåret;

D) att man icke bör öfvergå direkt från varma bad och tvättningar till kalla, utan först till ljumma och sedan småningom till allt svalare och kalla; samt

E) gå icke heller i fråga om kalla bad eller badning i allmänhet till öfverdrift.

Kalla bad. De viktigaste reglerna vid badning i öppet vatten äro:

1) bada icke vid illamående, icke efter starkare måltid (först 2 å 3 timmar därefter), icke efter en genomvakad natt, icke vid häftiga sinnesrörelser samt till sist icke efter att ha förtärt spritdrycker;

2) gå icke för fort på vägen till badet;

3) om badstället är obekant, bör man vid ankomsten dit göra sig förtrogen med förhållandena både i vattnet och på stranden, där uppstigningen skall ske, se efter om där finns stakar och störor, snärjande vattenväxter, glasskärfvor, hala stenar och klippblock o.s.v. samt om och åt hvilket håll vattnet strömmar. Uraktlåtenhet häri har kostat mångt människolif;

4) bada helst i sällskap med en annan person, som kan simma och dyka eller som är till hands med en båt;

5) man kläder af sig långsamt, men går sedan genast ner i vattnet, helst genom att hoppa med hufvudet före, i annat fall bör kroppen genast helt och hållet doppas under;

6) svagare personer böra icke stanna i vattnet längre än högst 5 minuter, i synnerhet om vattnet är kallt;

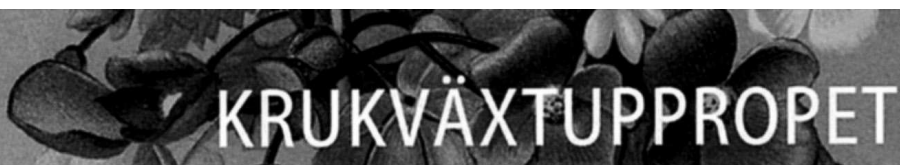
7) efter badet kläder man sig raskt;

8) tag motion efter badet.

Varma bad äro nödvändiga till att rena huden, äfven om man än så flitigt tar kallbad. Vattnet i ett sådant bör vara 35 till 36 grader varmt, och badet bör tagas 2 gånger i veckan. Använd alltid härvid såpa eller tvål, ty endast därigenom kan den feta smuts aflägsnas, som bildas genom hudutdunstningen. Tag en hastig kall afsköljning eller dusch efter det varma badet. Friska personer kunna som reningsbad taga ångbad; sjuka eller sjukliga personer böra antingen helt och hållet avstå från dessa bad, eller taga dem först efter anvisning af läkare.

Bad för barn. Barn under 4 år böra dagligen tvättas eller badas i från början 36 grader varmt vatten och med tilltagande ålder något svalare vatten. Efter femte året ger man barnet två varma reningsbad i veckan och dessutom dagliga tvättningar öfver hela kroppen.

Allmän anmärkning. Den, som icke badar någorlunda regelbundet, bör åtminstone som en ersättning därför, om också mycket klen, ofta byta om underkläder och framför allt begagna särskilt nattlinne, emedan äfven därigenom huden hålles åtminstone någorlunda ren.



Var med och rädda vårt gröna kulturarv

Änglavingar och amerikabrev

Programmet för odlad mångfald, POM, började år 2000 att inventera Sveriges kulturväxter. Nu startar **krukväxtuppropet**, som blir POM:s åttonde och sista upprop.

Krukväxter, rumsväxter eller fönsterträd är en mycket heterogen växtgrupp som kommer från många olika miljöer, alltifrån regnskog till öken. Ömsom har de odlats inomhus, ömsom som utplanteringsväxter, men i allmänhet klarar de inte att övervintra utomhus. Flera krukväxter som exempelvis apostlilja har knappt ens förekommit i handeln utan fortlevt som släkt- eller vänskapsblomma.

POM söker nu krukväxter som förökas vegetativt, alltså med exempelvis sticklingar, rhizomer eller lökar, och som har en väl dokumenterad odling före 1960. Intressanta är också krukväxter som har förädlats fram i Sverige eller som har haft en betydande roll i handeln men som har utgått ur sortimentet.

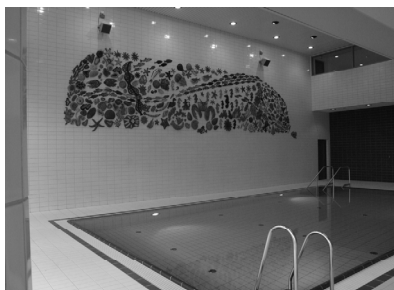
Informationen om växterna samlas in under 2009 och 2010 och de krukväxter som uppfyller kriterierna dokumenteras. I nästa steg görs ett urval och växtmaterial samlas in för ett långsiktigt bevarande i den svenska nationella genbanken.

Har du eller känner du till en krukväxt där du kan följa dess odlingshistoria till före 1960? Har växten en intressant historia? Vad har den kallats? Hur och från vem har du fått, köpt eller ärvt växten? Hur har den skötts? Var har växten varit placerad i rummet?

Skriv och berätta till krukvaxt@pom.info eller postadress CBM, Krukväxtuppropet, Box 57, 230 53 Alnarp. Skicka gärna foto, men inte några växter innan vi har kontaktat dig.

□Livets K□lla□lever vidare i nya Vilundabadet

Nu är "Livets Källa" färdigmonterad och uppsatt i nya Vilundabadet. Inne vid Rehab-bassängen, en av de två mindre bassängerna, fanns en tillräckligt stor vägg som passade perfekt. "Livets Källa" är det fantastiska keramiska konstverket som Hembygdsföreningen år 2006 räddade från det nu rivna badhuset i Carlslund.



"Livets Källa" vid Rehab-bassängen i nya Vilundabadet

Den 3 x 10 meter stora imponerande konstverket, som består av hela 330 stycken keramiska figurer, är ett underbart keramikarbete i milda färger, en enastående komposition av fiskar, snäckor, sjöhästar och sjöstjärnor.

Det är resultatet av ett grupparbete åren 1974-1976 under ledning av keramikern och terapeuten Herman Hegewald och åtta av de manliga förståndshandikappade på Carlslunds Vårdhem i Upplands Väsby; Sune Arkebrink, Morgan Röjby, Leif Westin, Rolf Söderlund, Olof Hilbrand, Claes-Göran Stenbeck, Klas-Håkan Ljung och Göran Elvgren. Ett unikt verk utfört av unika människor.

En gång i veckan var det bad i Carlslund. Herman Hegewald var med i bassängen och badade i flera timmar. Lekta och plaskade med de andra. Det var under en sådan förmiddag som man kom på att den kala vita kortväggen i simhallen borde vara dekorerad, kanske med keramikbilder. Man höll ju på med keramik. Nå, vad skulle man ha för motiv då? Ja, varför inte bilder från havsdjupet. Det skulle väl passa bra i en simhall.

– Nu efteråt känns det otroligt att vi klarat av det här arbetet tillsammans. Att resultatet blev så bra. Men det är ändå inte resultatet som är det viktigaste. Arbetet med keramiken har i sig varit ett medel att utveckla de enskilda individerna i gruppen, sade Herman Hegewald i en tidningsintervju 1976.

Varje människa har resurser inom sig, det gäller bara att locka fram dem. Utvecklingsstörda har också dessa resurser. Men de är ännu svårare att få fram, bland annat för att utvecklingsstörda har så svårt att tänka abstrakt.

– Vi tittade på bilder och gjorde ritningar. Gemensamt diskuterade vi hur vi skulle göra. Alla de utvecklingsstörda förstod inte helt vad det gick ut på. Men de stimulerades av de andra, rycktes med och lärde sig.

– Resultatet skulle vara en väckarklocka, både för de boende, vårdarna, administratörerna och politikerna. En impuls för framtiden. Kanske en väg att ge de förtryckta människorna ett uns av människovärde, sade Herman i intervjun 1976.

Hembygdsföreningen i Upplands Väsby fick hösten 2006 kännedom om att simhallen hotades av rivning. Några ungdomar hade redan tagit sig in i den tomma och övergivna simhallen och börjat en omfattande vandalisering inne i huset.



Carlslunds simhall revs våren 2009.

En räddningsplan utarbetades, kontakt togs med byggföretaget Skanska, som ägde simhallen, och som också var villiga att sälja verket på plats till Hembygdsföreningen. Tanken var att rädda "Livets Källa" och föra över konstverket till det kommande nya badhuset i Vilundaparken. Kommunen ställde upp och var beredd att stå för kostnaderna för nedmontering och uppmontering.

Roland Storm, styrelsemedlem i Hembygdsföreningen, utförde den brådskande nedmonteringen i oktober 2006 med hjälp av Anette Kvibäck och Robert Björk. Figurerna numrerades och konturerna ritades av direkt på väggen i badhuset i Carlslund. Sedan skruvades alla figurerna ner och lades i lådor. En avritning av figurernas placering på väggen gjordes därefter och sparades för den kommande uppmonteringen i nya Vilundabadet.

Ett 40-tal av figurerna var trasiga och sönder-
slagna. De trasiga figurerna skickades till
keramikern Helena Andersson i Göteborg som
reparerade alla dessa, fyllde i sprickorna och
markerade lagningarna med bladguld så man
tydligt kan se vilka figurer som har reparerats.



Trasig blå fisk (ovan) och samma fisk lagad (nedan).



Under våren 2009 var det så dags att påbörja
monteringen av "Livets Källa" i nya Vilunda-
badet. Den avritning och mall som hade sparats
från det gamla badhuset i Carlsund plockades
fram och sattes upp på väggen vid en av de två

mindre bassängerna i det nya Vilundabadet.
Över 1 000 borrhål fick Roland Storm och hans
två medarbetare borra i den hårda kakel- och
betongväggen för alla skruvarna som håller de
330 keramiska figurerna i konstverket på plats.



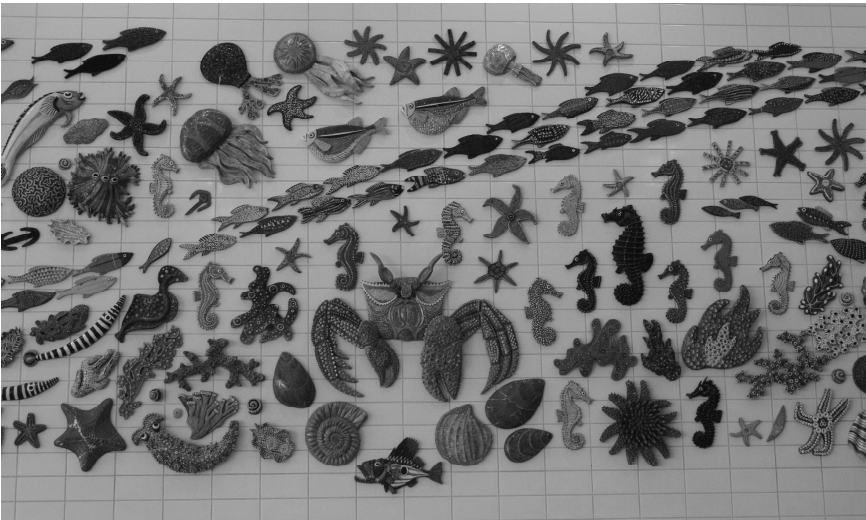
Sveriges Television gjorde ett reportage om "Livets Källa".

SVT och nyhetsprogrammet ABC uppmärk-
sammade "Livets Källa" i ett långt reportage som
sändes den 17 april. Inslaget kan ses på:
http://svtplay.se/v/1524148/handikappades_konst_far_nytt_liv

I maj kom så den sista figuren på plats. Det var
den stora imponerade krabban som sitter centralt
placerad mitt i konstverket. Efter många timmars
arbete var äntligen återuppsättningen fullbordad.

Den 5 september 2009 invigs Nya Vilundabadet

Nu kan "Livets Källa" leva vidare och glädja
Väsbyborna i åtskilliga år framåt!



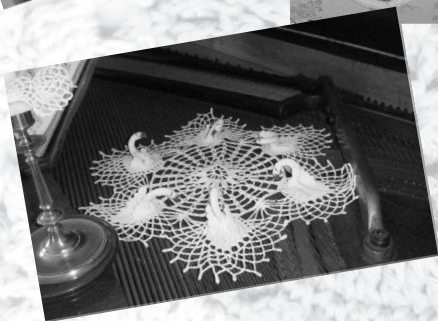
Bilden visar en del av det magnifika keramiska konstverket "Livets Källa" som nu lever vidare i nya Vilundabadet.

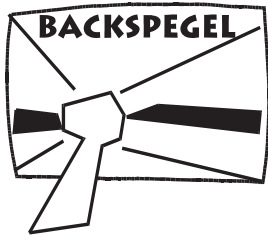
Sommarutställning

Årets sommarutställning i mangårdsbyggnaden har kallats "Virkat – är det vackert" och har bestått av idel virkade alster, från brudkrona till babykläder, från toalettrulleskydd- och hängare till lakansspets och flaskvästar. Hela linneskåpet har varit fullt med virkade dukar i olika mönster och kulörer och vi har bemödat oss om att låta det virkade smälta in i omgivningen på ett naturligt sätt, även om man förstås inte vanligtvis har grytlapparna hängande i kökstaket.

Virkning har inte ansetts riktigt fint, åtminstone inte av hemslöjdsrörelsen. De första virkböckerna kom ändå ut i mitten av 1800-talet och virkningen har fortsatt som folklig tradition.

Om det virkade är vackert har åskådarna själva fått bedöma.
Inga Lisa Gustafsson





4 x Almqvist

I en strävan att återerövra Upplands Väsbyns egen författare, Carl Jonas Love Almqvist, hade hembygdssföreningen i samarbete med ABF Seniorakademien och Bibliotekets Vänner under våren 2009 arrangerat en programserie kallad 4 x Almqvist.



Skådespelarna Irene Lindh och Måns Westfelt tillsammans med Cecilia Sidenbladh och Olof Holm.

Programserien inleddes med en välbesökt litterär salong på biblioteket den 15 april, där skådespelarna Irene Lindh och Måns Westfelt framförde delar ur "Det går an", "Purpurgreven" och "Europeiska missnöjets grunder". Almqvistkännarna Cecilia Sidenbladh och Olof Holm samtalade efter framförandet och lät också publiken fråga om och kommentera Almqvists person och författarskap.

Det andra programmet i Almqvistserien, kallat "Fru Wendela", handlade om Wendela Hebbe och hennes tankar om CJL Almqvist en junidag 1851. Wendela Hebbe och CJL Almqvist var båda anställda vid Aftonbladet, bodde i samma fastighet och kände varandra väl, kanske alltför



Solveig Faringer på scen

väl. Om detta och om varför Almqvist givit sig av hals över huvud från Stockholm spekulerade skådespelerskan Solveig Faringer i en monolog den 22 april. Den intressanta monologen spetsades med sång och publiken fick även kommentera och ställa frågor

Inga Lisa Gustefsson.

Vandring till Sköldnora kvarn –den tredje programpunkten i CJL Almqvistserien.

Den 3 maj samlades vi vid Norrvikens strand för att vandra på den urgamla vägen till Sköldnora kvarn.

Trettio intresserade hade slutit upp i vårsolen.

Det var inte många som tidigare hade vandrat den vägen på "andra sidan sjön".

Väl framme konstaterade vi att vattnet i Kvarnån antagligen brusar något tystare nu, men att se ned på de kvarvarande grundstenarna efter kvarnen kan försätta en i rätt stämning för att föreställa



Vandrare i Almqvists spår

sig historien om Brita och hennes hiskeliga upplevelse i kvarnen en natt på hösten vid 1800-talets första hälft.

Vandringen fortsatte till en vacker trädgård som Marie Halldin välvilligt hade upplåtit till oss för vår kaffepaus. Där berättades historien om Brita, historien som anses vara vår första kriminalnovell.

Därefter var det dags för hemvandring och vi skiljdes åt vid Norrvikens västra strand efter en solig och trevlig vandring i CJL Almqvists litterära spår.

Kjerstin Björkman

Bussrundtur

Den fjärde och sista programpunkten i Almqvistprogrammet var en busstur den 23 maj till olika Almqvistmiljöer i Upplands Väsby och Sollentuna. Guidade gjorde Olof Holm från Almqvistsällskapet.

Inga Lisa Gustafsson

Miljödagar

Miljödagarerna -09, anordnade av Upplands Väsby kommun 22-26 april, är ett led i att göra Upplands Väsby till en miljöcertifierad och ekologiskt hållbar kommun.

Väsby's föreningar arrangerade i samverkan med kommunen många trevliga aktiviteter under miljödagarerna, varav några var förlagda till hembygdsgården. Ann-Catrin Thor från riksförbundet Svensk Trädgård inledde dessa den 23 april med ett föredrag kallat "Elva gröna punkter för miljöhänsyn i trädgården", övriga aktiviteter var förlagda till den 25 april.

Årets miljötramp hade start och mål vid hembygdsgården och dryga 50-talet cyklister avverkade en mil runt de centrala delarna av Väsby.

Bytesmarknad för cyklar var också anordnad vid hembygdsgården.

På planen vid ladugården fanns information om hämtning av matavfall, som påbörjas hösten 2009, information om insamling av elavfall samt klimat- och energirådgivning.

Hembygdsföreningen vädrade ut vintern med öppna dörrar överallt. Största intresset tilldrog sig det vidöppna vagnslidret, där flakvagnen, gigen och trillan hade putsats upp och dragits ut på gräset, liksom promenadvagnen och handkärnan. Risslor, åkslädar och källkar liksom seldon kunde beses inne i lidret. Den som efter att ha besett vagnarna kände åklust kunde liksom i fjol åka en tur med häst och vagn i det fina vädret.

En tipspromenad var också anordnad och prisutdelning i miljötrampet och tipspromenaden avslutade dagen.

Inga Lisa Gustafsson



Vagnarna visas.

Skolbesök

Hembygdsgården har visats för c:a 75 tredjeklassare från Runbyskolan under våren. Klasserna har besökt Runby Nedra vid tre tillfällen.

Barnen är speciellt roade av vagnslidrets gamla fordon och de allra djärvaste gör en visit på ute-dasset.

Siv Rydén

Fysingen runt 24 maj

24 maj ordnade Hembygdsföreningen och Cykelfrämjandets Norrortskrets en cykeltur runt Fysingen. Det till början synes ostadiga vädret hade inte skrämt bort deltagarna - på eftermiddagen fick vi några timmars sol! 15 deltagare slöt upp vid Gamla Apoteket. Turen leddes av Hembygdsföreningens Klas Lundkvist och Cykelfrämjandets Vanja Edwinston.

På vägen upp mot Skånela tittade vi på bl a milstenen vid Harg och runstenshällarna vid



Petter Ålander (till vänster), Skånela Sockenförening berättar om Skånela

Foto: Klas Lundkvist

Hargsbro.

Vid Skånela Hembygdsmuseum, som drivs av Skånela Sockenförening (www.skanelasockenforening.se) möttes vi av Hans Ek, Ingrid Ek och Petter Ålander och fick en initierad visning och berättelse om Hembygdsmuseet och socknen. Museet är grundat på 1930-talet av Skånelaholms siste ägare Herbert Rettig och visar hur man då samlade på och visade allmogeföremål. Byggnaderna är ditflyttade på 1930-talet, det är Seminghundra härads tingshus och fångbod som tidigare stod i Kimsta samt en kvarn från Harg.

Lunchen intogs vid Hembygdsmuseet och sedan var nästa stopp bara tvärs över vägen -Skånela kyrka som vi tyvärr inte kunde bese invändigt.

Efter att ha passerat Skånelaholms slott så tittade vi den s k Sälna-stenen strax norr om slottet. Stenen har sitt namn av att den tidigare stod i Sälna några km öster ut. Den flyttades av Skånelaholms ägare, familjen Jennings i början av 1800-talet.

Sedan bar det vidare mot Åshusby och Nordians hög. Därifrån följde vid den gamla åsvägen med dess fina utsikt över Fysingen norr om Ströms gård.

Cykelturen avslutades i Rosersberg efter en drygt 4 timmars tur.

Klas Lundkvist

Boktips:

Skånelaholm - Ett gods i Uppland, Karin Sidén (red), utgiven av Kungl. Vitterhetsakademien 2008. Boken berättar inte bara godsets intressanta historia utan ger i specialskrivna artiklar kunskap om hela socknen, fornlämningar, kyrkan m m.

Växtmarknad

Intresserade odlare mötte upp vid hembygdsgården den 31 maj, då trädgårdsföreningen hade dukat upp sina bord till växtmarknad på tunet. Det fanns som vanligt en hel del växter för olika ändamål att välja på; liljor av olika slag, vitsippa, klätterstormhatt, vide, trolldruva, prästkrage, brunnäva, rosémynta, jätteverbena, clematis, åkerbär, sandlilja, vita blåklockor, violkungsljus, jättedaggkäpa, lungört, tobaksblomma, chilipepar, paprika, citronpelargon (citronella), och gourmépelargon med ingefärrsmak. Bladen från de sistnämnda kan användas som smaksättning och dekoration i matlagning. Det fanns också nylagad rabarberchutney och rabarber i lösvikt i salu.

Programmet för odlad mångfald, POM, var också representerat, denna gång med sitt åttonde och sista upprop, som handlar om krukväxter.

I sommarcafét var det full fart på serveringen och till kaffet kunde man lyssna till Göran Zetterlund, som spelade dragspel på förstukvisten, allt i ett strålande försommarväder.

Inga Lisa Gustafsson



Växtförsäljning på tunet.

Friluftsgudstjänst inomhus

Den ekumeniska friluftsgudstjänsten som brukar hållas vid hembygdsgården i juni fick i år hållas i ladugården på grund av regn.

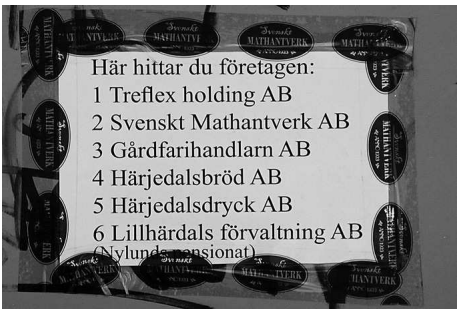
Trots otjänlig väderlek hade rätt många medlemmar ur de olika församlingarna samlats för att delta i gudstjänsten och sjunga välkända sommarsalmer. Efteråt serverades kyrkkaffe.

Inga Lisa Gustafsson

En epok försvinner



Rivningen av ett av fabriks husen på Messingområdet. Foto: Klas Lundkvist,



Många småföretag, mer eller mindre kända för Väsbyborna, har flyttat från Messingen-området. En del kanske försvinner helt. Foto: Klas Lundkvist

Nationaldagsfirande 2009



Skylt i Bills backe

Nationaldagen firades traditionsenligt vid hembygdsgården den sjätte juni. Vädret, som dittills varit regnigt och kallt, slog hastigt om och solen värmdes välkommande alla dem som kommit för att delta i festligheterna.

Programmet inleddes av en slagverksensemble, som också ledde skaran av de nya svenskar, som valt att få sina medborgarskapsbevis vid detta tillfälle. Kjerstin Björkman, hembygdsgårdens ordförande, hälsade alla välkomna och riktade några ord speciellt till de nya medborgarna, varpå medborgarskapsceremonierna vidtog. De rutinerade politikerna Torsten Hemph, Lena Kanström och Ann-Mari Rosén delade fermt ut medborgarskapsbevis och bordsflaggor och varje ny medborgare hälsades med en varm applåd.



Drum Rollers tågar in.

Därefter sjöngs nationalsången och så var det dags för barn från Upplands Väsby musikklasser att äntra scenen och sjunga sommarsånger. Deras sista låt var ”Varm korv- boogie”, som framfördes med stor inlevelse och rönte syn- och hörbar uppskattning av publiken.

Picchus spelmän gjorde så entré och inledde sitt framträdande med ”Runsavalsen.” Deras program innehöll också andra låtar med viss lokal anknytning.

Vilka som valts till Årets Väsbybo tillkännagavs sedan och vi fick se hembygdsgårdens ordförande Kjerstin Björkman och Roland Storm, ersättare i hembygdsgårdens styrelse, ta emot



Väsby Folkdansgilles barngrupp

diplom, blommor och gratulationer av kommunalrådet Jan Holmberg, som också läste upp motivationerna. De valda fick också varsin skulptur, kallad Boning 1 och 2, gjorda av Anders Skarin.

Väsbykören sjöng vackert och en barngrupp från Väsby folkdansgille visade sina färdigheter på dansgolvet.

Festligheterna avslutades med ”Den blomstertid nu kommer”. Som vanligt kunde man köpa kaffe med bröd och varm korv i serveringen. En nyhet för året var att ladugården förvandlades till vallokal för förtidsröstning till valet i Europaparlamentet och ganska många passade på tillfället att kombinera nationaldagsfirande och röstning.

Inga Lisa Gustafsson

Årets Väsbybor

Till Årets Väsbybo utses den eller de som har gjort en alldeles särskild insats för kommunen och dess invånare under det gångna året. Väsbytidningen instiftade och delade ut utmärkelsen det första året - 1993 – och därefter har kommunen tagit över.

Årets Väsbybor 2008 blev Kjerstin Björkman och Roland Storm med följande motiveringar:

Kjerstin Björkman, engagerad ordförande i Upplands Väsby hembygdsförening, är en framtidssinriktad och kunnig hembygdskämpe. Kjerstin är en Väsbybo som spritt vidare mycket av sin kunskap om Väsby under många år även utanför Väsby och särskilt som företrädare för Upplands Väsby hembygdsförening. Under 2008 har Kjerstin på ett förtjänstfullt sätt också drivit alternativa utvecklingsteorier för Messingenområdet.

Att följa Kjerstin på en vandring i kommunen ger verkligen en inblick i hur vår kommun förändrats genom åren. En förståelse som är värdefull för att förbättra samhörigheten mellan gamla och nya Väsbybor. Med lite längre perspektiv än förra året kan man också värdera Kjerstins betydelse för idrottslivet i kommunen som en av nyckelpersonerna bakom utvecklingen av Bollstanäs Sportklubb.

Roland Storm, entreprenör och driftig hembygdsföreningsmedlem har under 2008 särskilt satt Väsby på kartan via sin insats att lyckas få Historiska museet att återföra den silverskatt av arabiska mynt som tidigare funnit i Väsby under regeringens stora Irakkonferens. Roland har vidare på ett förtjänstfullt sätt tillvaratagit och monterat upp

konstverket Livets källa i det nya badet.

Roland har också medverkat till att flytten av konstverket fått stor publicitet och därmed också Väsbyns nya badanläggning. Roland har ett brinnande intresse för Väsbyns kultur och hembygd, men är också en sann ambassadör för Väsby och därmed värdig att bli utsedd till Årets Väsbybo 2008.

Ett stort grattis till Kjerstin och Roland!

Flera representanter för Upplands Väsby hembygdsförening har tidigare utnämnts till Årets Väsbybo: Hugo Sabel (1993), Gösta Karlsson (1996), Inga Lisa Gustafsson, Lars E. Jansson och Lennart Hedlund (2002).

Inga Lisa Gustafsson



Kjerstin Björkman och Roland Storm

Lek och verklighet

När mitt nioåriga barnbarn i uppgiven ton säger: ”Farmor, jag har ingenting att göra”, känner jag mig nedstämd. Stackars barn, så mycket roligt som det finns att göra! Vi spelar Svälta räv och börjar lägga ett pussel, och hon är nöjd för tillfället. Jag kan inte minnas att jag klagade för mamma – farmor och mormor var redan döda – över brist på sysselsättning. Och ändå fanns det varken mobil, dator eller TV. Vi barn var lämnade åt vår fantasi och våra egna initiativ. Att begära att de vuxna skulle roa oss var en tanke som aldrig dök upp.

Hade barn det roligare på 40-talet än de har sextio år senare? Jag vet inte, men nog lekte vi. De olika årstiderna hade sina egna lekar, pojkarna sina och flickorna sina. Under min skoltid hade jag pojkar som klasskamrater bara det två första åren i småskolan. På skolgården, stor och naken som en öken, gick en osynlig gräns. Den ena halvan var pojkarnas, den andra flickornas. Vad pojkarna gjorde vet jag inte, men vi flickor spelade kula på våren, hoppade hage, lekte bollskola och hoppade rep så länge det inte var snö. På vintern gjorde vi ”skrillor” vid cykelställen, var och en hade sin plats som vi trampade upp och kanade fram och tillbaka på tills det blev två blanka spår, ju halare desto bättre. Man satte en ära i att ha den bästa skrillan.

Vi bytte bokmärken, färggranna och glansiga, föreställande fjärilar, barn, änglar och blommor. Min lillasyster sorterade sina bokmärken, men blev tveksam och frågade mamma:

”Ska Jesus ligga i änglahögen?”

I terminsbetygen som delades ut från första klass

i småskolan fanns det bland andra rubriker en som hette ”Gymnastik med lek och idrott”. Det såg ju trevligt ut, men för mig var det en tolvårig prövning. Bollarna var tunga och glatta eller små och hårda, och sällan lyckades jag fånga en. Att leka skeppsbrott tyckte de flesta var roligt, men jag visste att jag skulle bli den som drunknade eftersom man skulle rädda sig genom att klättra på stegar, hänga i rep och ta sig över höga plintar. Jag var ohjälpligt klumpig och valdes förstas sist när det gällde att få ihop att bra lag till brännbollen. Jag önskade att jag hade haft en egen gymnastiksal, där jag kunde öva utan att någon såg mig. Den slutliga bekräftelsen på min omöjlighet kom när jag började flickläroverket. Min kusin och min syster gick i klasserna över mig och var inte heller framstående vare sig i gymnastik, lek eller idrott. När vår käcka gymnastikfröken såg mig klumpa in i gymnastiksalen, ropade hon: ”Nej, inte en Nord till!”

Det tog tid att återvinna självförtroendet.

Min bästis Berit och jag hade en alldeles egen vårlek, som vi inte berättade om för någon. Vi hjälpte Friska bäcken att komma fram till sitt utlopp i en liten damm, egentligen bara en grop bredvid en stor sten, där mossan lyste grön. Friska bäcken var en rännil, som torkade upp efter snösmältningen och för oss var det vårens början, när vi cyklade ut med spade och kratta och rensade bort pinnar och skräp, så att vattnet kunde komma fram. Vi gjorde en dammlucka av en brädbit och öppnade den för flodångaren som var en tom cigarrlåda. Nästa gång vi kom ut till bäcken var den kantad av blåsippor,



”Ska Jesus ligga i änglahögen?”

grodrommen i dammen hade blivit till yngel med svansar och fåglarna sjöng allt ivrigare. Vi hade hjälpt fram våren, men det visste bara vi.

Jag hade alldeles klart för mig att livets mening var att bli mamma, men var bekymrad över hur jag skulle kunna få en far till mina barn, eftersom jag hade glasögon. Att glasögonormar inte var eftersökta på äktenskapsmarknaden visste man ju. Men som dockmamma klarade man sig bra som ensamstående. Tusse och Kofta Margareta frågade aldrig efter någon far. Henrik Holländare hade annars dugt bra som dockpappa, men han höll inte så länge. Han var lika stor som jag, hade målade träskor på sina gummifötter och en svart mössa. Han var uppblåsbar och jag kunde gå i armkrok med honom. Jag fick honom på min treårsdag för att jag inte skulle bli avundsjuk på min nyfödda syster. Det hjälpte och jag blev ganska snäll mot lilla Kerstin, som låg i korgsängen på höga ben med skära rosor på täcket. Ibland kastade jag upp min ljusblåa teddybjörn Folke Fyring till henne där hon låg och pep. Han sitter fortfarande, sjutiosexårig och med tovig och glesnad päls i min hylla ovanför skrivbordet och ser på mig med förstående bruna knappögon.

Dockleken varierades. Min syster och jag hade gemensamma femlingar, små babydockor som sov i samma säng. Ibland fick de difteri och

mässling, men annars hade de inga andra behov än fyllda nappflaskor och rena blöjor.

Deras efterträdare var Smålillorna, tillräckligt stora för att mamma skulle kunna sy kläder åt dem. De här flickorna var ganska olydiga och behövde en fast hand. Rottingen var omodern och avlagd, men att sitta en stund i skamvrån ansågs välgörande.

Många av mina klasskamrater hade slutat leka med dockor, men jag tog mina sparpengar och köpte en länge önskad babydocka av celluloid med gult hår, rosiga kinder och runda blå ögon.

Det var en pojke och han fick heta Tusse. Jag sydde och virkade åt honom, bäddade och bytte kläder och tyckte nästan att han var en levande baby. Inte förrän jag insåg att jag skulle bli tonåring nästa födelsedag, förmädd jag mig att bära upp honom på vinden. Jag räknade ut att det skulle dröja minst åtta år innan jag kunde få ett riktigt barn. Vad skulle jag göra hela den tiden?

Och vad skulle det till sist bli av den här klumpiga, närstyrta, bokläsande flickan med sitt stora intresse för små barn? Kunde det bli annat än småskollärlarinna, på dagens språk lågstadielärare? Och så småningom kom också de egna barnen. Leken hade blivit verklighet.

Gunnel Blücher



Min hembygd

-vad betyder hembygd för mig?

Klas Lundkvist intervjuas av Barbro Kvist



I tidigare nummer av "Hembygden" har jag berättat om vad begreppet hembygd betyder för mig och därefter har Siv Rydén intervjuats. Turen har nu kommit till Klas Lundkvist, föreningens vice ordförande, att berätta för oss om sin hembygd.

Vad tänker du på när jag säger hembygd?

För mig betyder det helt enkelt där jag är upp vuxen och där jag idag bor. Det är för mig två olika orter då jag är upp vuxen i Helenelund i Sollentuna och nu bor i Upplands Väsby.

Har du någon hembygdkänsla för Sollentuna respektive Upplands Väsby?

Nej, det kan jag inte direkt påstå. Jag har fortfarande anknytning till Sollentuna, där jag växte upp genom att min mor och mina bröder bor kvar där, men Sollentuna har förändrats så mycket på både gott och ont, så någon särskild känsla för orten finns inte idag. Jag tycker att man byggt ut för fort.

Å andra sidan har jag ingen särskild känsla för Upplands Väsby heller, mer än att jag bor här. Jag säger dock att jag åker "hem" till Väsby från Stockholm där jag arbetar mitt i sta'n. Det finns fördelar med det, tycker jag.

När flyttade du från Sollentuna?

Jag flyttade från Sollentuna 1975 och var sedan "förtrosmad" i ca tio år. År 1984 flyttade jag till Upplands Väsby och då till ett av kollektivboendena på Paradisvägen. De var alldeles nybyggda då. Där bodde jag i drygt tio år, men flyttade därefter till Hagvägen och senare till Genvägen där jag idag bor.

Kan hembygd betyda olika saker för dig?

"Hembygd" är ett besvärligt begrepp, tycker jag. Det är något konservativt och "mossigt" över själva ordet/namnet. Samtidigt behövs hembygdsrörelsen i dagens samhälle och då inte bara för att bevara gamla saker och byggnader utan också för att jobba med den lokala utvecklingen.

Hur länge har du varit aktiv i hembygdsrörelsen?

Jag har varit medlem och varit med i styrelsen sedan mitten av 1990-talet. Så långt tillbaka jag kan minnas har jag varit intresserad av hus och av samhällsplanering. Jag är utbildad arkitekt så mitt intresse för just detta hänger förstås ihop med mitt hembygdsintresse i stort.

Jag sitter också med i länsförbundets styrelse sedan fem, sex år tillbaka. Kjell Nilsson, vår tidigare hembygdskonsulent i länet, tillfrågade mig om jag ville vara med och jag tackade ja till en suppleantplats. Jag tror att det är bra för vår lokala förening att jag är uppdaterad på vad som händer på läns- och förbunds nivå.

Du är ju ansvarig för att besvara planremisser i vår förening. Vad tycker du om det?

En fördel är självklart att det är roligt att jag kan jobba med sådant som jag kan och har utbildning för. Alla, inte bara jag, har glädje av det. Jag har fått mycket fria händer att syssla med det och tycker att jag fått fram en bra grund i föreningen. Vi har alla fått ett gemensamt synsätt, vilket ger en stabilitet i hanteringen av planremisserna.

Finns det annat som intresserar dig i hembygdsarbetet?

Ja, självklart. Mitt största fritidsintresse är fotografering och jag skulle gärna arbeta mer med vårt bildarkiv. Arkivfrågor i allmänhet är mycket intressanta och jag skulle gärna vilja bredda mig, men just nu räcker inte tiden till för mer än det jag gör i föreningen. Jag arbetar ju fortfarande heltid, men "en vacker dag" kommer jag att ha mer tid för andra frågor.

Du är mycket engagerad i hembygdsföreningen. Vad ger det dig tillbaka tycker du?

Först och främst så är det intressanta frågor jag får jobba med. Dessutom är det frågor som jag kan och gärna vill jobba med. Jag tycker också att jag får stor uppskattning för det arbete jag lägger ner och det är förstås värdefullt.

Vad jag däremot saknar är ideologiska diskussioner om hembygdsrörelsen både i stort och smått. Det hinns aldrig med, men alla "gnetar på" och det är också där som var och en uttrycker sin

viljeinriktning i föreningen. Rekryteringen till föreningsarbetet är svår för man behöver faktiskt vara just "gnetig" och ihärdig över tid för att göra ett gott arbete. Samtidigt måste föreningen vara generös och släppa in nya förmågor i styrelsen. Tålmod är en god egenskap i sammanhanget!

På tal om det – hur ser det ut om tio år? Är du fortfarande aktiv i föreningen då?

Ja, det tror jag absolut!

Avslutningsvis – har du någon särskild plats i Upplands Väsby, som du tycker om att vara på?

Nej, jag har ingen särskild favoritplats. För mig är helheten viktigare. Jag vill mera visa andra alla fina hus och miljöer, som finns i vår kommun.

Om jag däremot fick välja bostad, så skulle jag vilja bo i en av de första radhuslängorna i Runby, som byggdes på 1950-talet. Det är en riktigt fin boendemiljö, tycker jag.

Medlemsavgiften 2009.

Hembygdsföreningens uppdrag är att ge alla kommunens innevånare hembygdskänsla och gör det genom olika program under året, vandringar, föreläsningar, bildvisningar, guidningar, sommarcafé mm.

Till stor del "lever" föreningen på sina medlemsavgifter och kan tack vare dessa erbjuda de flesta program och arrangemang under året alldeles gratis.

Förhoppningen är att just du vill fortsätta vara medlem och genom att betala din medlemsavgift, 125:-, medverka till att vi kan hålla samma nivå på våra program som hittills.

Med denna tidning följer, för dig som ännu inte betalat medlemsavgiften för 2009, ett inbetalningskort med ditt medlemsnummer i föreningen.

Vi ber dig att använda ditt medlemsnummer vid inbetalningen.

Till föreningen har det inkommit några betalningar av medlemsavgiften där ingen avsändare är angiven. Tyvärr kan det visa sig att fast du betalat så får du en påminnelse. Det kan bero på att du är en av dem som glömt tala om vem du är när du betalade.

Om någon av dessa skulle vara du ber vi dig kontakta oss så att det kan rättas till.

Med vänlig hälsning

Kjerstin Björkman
ordförande

tel.: 08 – 590 320 82.

Ask och alm snart på rödlista

Hembygdsgårdens vårdräd är en gammal ask, som vid senaste mätning var 362 cm i omkrets. Vid en nattlig storm i januari 2008 blåste trädet sönder, men resterna står envist kvar och ger litet skugga på den i övrigt mycket soliga gårdsplanen. I skogsdungarna bakom och nedanför hembygdsgården liksom på Zamores kulle finns också askar, så länge det varar. Såväl ask som alm hotas av svampsjukdomar och bör rödlistas enligt expertisen.

Listorna över hotade och missgynnade växt- och djurarter kallas för rödlistor och sammanställs av Artdatabanken på uppdrag av Naturvårdsverket. Mycket pekar på att ask och alm hamnar på den lista över hotade arter som ska vara klar våren 2010. Trädens fortlevnad hotas av svampsjukdomar. Almsjukan har funnits sedan 1950-talet och sprids via almsplintborre.

Askskottsjukan, som drabbar asken, är en svampsjukdom som sprid med vinden. Den har funnits i Europa ett tiotal år och de första rapporterna om fall i Sverige dök upp 2003. Spridningen har sedan dess varit omfattande. Sjukdomen stry-

per och tar död på de unga skotten och dödar till slut hela trädet. Något botemedel finns inte idag. Inom ett par decennier kan asken vara helt borta. Askskottsjukan drabbar också insekter, lavar och svampar, som är knutna till asken.

Genom att föra upp träden på rödlistan uppmärksammas åtminstone problematiken och bevarandeinsatser kan sättas in. Möjligen är vissa typer av askar resistent. Annars blir utslagnen total.

Inga Lisa Gustafsson

Källa: UNT



En ask vid Zamores kulle.

Almqvistaren



En tavla obeskrivligt huld sig visar
allt för min syn,
då jag tänker på far mins feta grisar,
hulliga, mulliga,
sig vältrande i dyn.
De ganska skönt där rumla om och trivas:
en smula blott de kivas
och med varandra rivas –
dock på det hela högt de livas
och sticka modigt sina tryn
upp över pölens bryn
mot skyn.

C J L Almqvist, ur Sesemana

Tummen minns om Bleckis

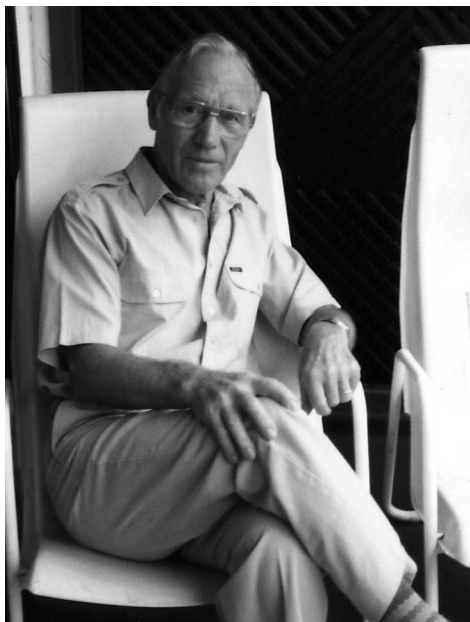
Jag har för medlemsbladets räkning intervjuat min far Valfrid "Tummen" Gustavsson, nu 94 år. Från våra samtal har jag funnit det av intresse att anteckna följande.

Bleckis eller Plätis som det också kallades låg i Väsbyvägsbacken där de nuvarande Riksbyggehusen ligger. Verksamheten startades på tidigt 20-tal av direktören C F Hammargren som kom till Upplands Väsby från Skåne. Från början höll man till i en liten äldre byggnad som låg mittemot smedjan, Arbetsmiljön var sådan att det var kallt och dragigt. Det fanns bara två vedkaminer, en i varje hörn av verkstads byggnaden. Man flyttade sedermera till en nyuppförd byggnad längre upp i backen.

Tummen började på Bleckis direkt efter avslutad skolgång vid 13 års ålder. Året var då 1928. Han bodde i Törnby på Edsby Gård och cyklade varje dag till sitt arbete som började 06.30. Cykeln hade han efter långvarigt sparande köpt begagnad av cykel-Josef som då bodde på Edsby Gård.

Lödde burkar på löpande band

Den huvudsakliga sysselsättningen blev så små-



Valfrid "Tummen" Gustavsson

ningom att löda burkar. Det gällde huvudsakligen sillburkar till AB Bröderna Ameln (ABBA) i Göteborg, men även kexburkar och större (25-40 liter) bensin- olje- tjärdunkar fanns med på arbetschemat. Tummen organiserade sin egen löpande- band- princip och ställde upp burkarna 20 st i rad som han sedan lödde invändigt. De kolvar man använde för lödningen var mycket stora, tunga och klumpiga. Slampen (varom mera nedan) hade dessförinnan "bettlat" burkarna vilket som jag förstått det innebar att han preparerade burkarnas kanter så att de skulle hålla tätt. För sillburkarna minns Tummen att han fick 35 öre för 100 burkar, vilket brukade resultera i en timlön på ca. 1:40. Det ansågs då vara en mycket bra lön för en verkstadsarbetare. Sillburkarna levererades till ABBA i partier om 5.000 burkar.

Middagen kostade 1 krona

Det var lunchrast mellan klockan 10.00 – 11.00. Familjen Eriksson hade anordnat en liten servering, i en villa som låg nära arbetsplatsen, där man tog emot arbetare från Bleckis och Engströms snickerifabrik. Både lunch och middag äts där, Tummen tror att det kostade 1 krona om dagen.

Tummen fick också ofta efter arbetstid – t.ex på lördagar – hjälpa till i Hammargrens stora trädgård vid Skånegården. Skånegården är det hus där Finnhammars Revisionsbyrå numera håller till.

Kamratandan i verkstaden var det inget fel på. Tummen minns särskilt arbetskamrater som Ragnar "Ragge" Cederblad (nyligen avliden 99 år gammal), Erik och Valle Engström, Gösta "Slampen" Eriksson, Rune "Putsarn" Karlsson, Bror "Brolle" Olsson och Nisse Wängelin.

Högsta vinsten på Penninglotteriet

På Bleckis fick Tummen också vara med om att vinna högsta vinsten i Penninglotteriet. Han tror sig minnas att man var tio i lotteribolaget och att man fick 7.500 kronor var. Direktör Hammargren själv var med i bolaget som vann, liksom bl.a Plåt-Olle Olsson och Ragge Cederblad.



Flickorna som arbetade på plåtfabriken 1938

Det fanns ett utvecklat samarbete mellan verkstäderna i Väsby. Bleckis gjorde t.ex spritkanorna till Optimus. Det var fråga om två olika sorter. De med raka pipor användes till spritköken medan de med krokig pip användes till fotogenlamporna. Tummen blev kvar på Bleckis i över tio år sedan blev det Optimus.

Bygde kanothuset till K K GLID

På fritiden sysslade Tummen bl.a med brottnig men också med kanot. Sin första kanot byggde han redan 1931. Då fick Bengt Berntsson, Gunnar Johansson och Tummen förvara sina kanoter hos fiskar Gustavsson inne i viken vid Harva.

Sedan byggde Tummen och hans kompisar det första kanothuset till Kanotklubben GLID som för övrigt 75-års jubilerar i år. Tummen var också med och byggde det nya kanothuset som ännu finns kvar och fungerar som klubblokal för K K GLID.

Tummen hittade också sin livskamrat på Bleckis, Sigrid Gustavsson, född Steen. De gifte sig 1939 och fick tre barn. Min bror heter Kurt "Tummen" Frihammar (Gustavsson) och min syster heter Gun Benezra och bor i Spanien sedan 35 år tillbaka.

Siv Rydén, född Gustavsson. Fotograf okänd



Tummen tävlade i kanot

Tjurigheter

Det gamla bondesamhället baserat på jordbruk och djurhållning på gårdarna dominerade i våra trakter fram emot 1970-talet. Djurhållningen trapades successivt ner och man fortsatte vanligen verksamheten med enbart spannmålsodling, s.k. kreaturslös drift.

Den tidigare djurhållningen innebar att gårdarna höll en kreatursbesättning som var anpassad till de möjligheter som gården bjöd att hålla foder och bete åt djuren.

I varje kreatursbesättning fanns i regel en eller flera avelstjurar beroende på besättningens storlek. Det var ofta verkliga bjässar. Deras uppgift i livet var att äta, dricka och allt emellanåt, när det begav sig, göra gårdens kossor med kalv.

Tjuren i Dyvinge gårds ladugård härstammade i regel från den renrasiga SRB-besättningen på Stora Wäsby. Följaktligen kallades Dyvingetjuren för Wäsby-Hero.

Man hade för vana att ganska ofta byta avelstjur till gårdens besättning. Detta för att undvika inavel och dessutom för att införa ungt, friskt blod i gårdens kreatursbesättning till fromma för friska djur och god mjölkproduktion.

Gårdens tjur, som av någon anledning ofta fick heta "Mulle", hade sin givna plats vid foderbordets ena ände intill ladugårdens ena gavelvägg. På den väggen fanns ett par dubbeldörrar ut mot gårdsvägen. Genom dörrarna lastade man sommartid in färskt grönfoder direkt på foderbordet från en hästanspänd vagn. Den förste som kunde njuta av den primören var därför tjuren.

Allt sedan spå ålder har författaren haft en inneboende stor respekt för gårdstjuren, detta väldiga muskelberg med sitt stora, tunga trekantiga huvud med ett par blängande ögon, i vilka man nästan enbart såg ögonvitorna. När han ibland brummade och brölade, så upplevde den lille grabben en viss skräckänsla.

När man efter några år ämnade byta tjur på gården, så inköptes i god tid en ungtjur. Denne fick stå på tillväxt under en tid, för att så småningom efter könsmognad efterträda sin äldre föregångare.

Den unge tjuren gick ofta på bete i Björkhagen tillsammans med gårdens kvigor, som stod på tillväxt för rollen som mjölkkor. Den unge tjuren växte snart i både omfång, styrka och vilja och förmågan att överta ledarskapet i den lilla flocken som gick där i hagen. Denna förmåga i kombination med viss inneboende ungdomlig lekfullhet, innebar att ungtjuren med sin fysiska styrka utgjorde en viss fara för folk, som hade sin väg genom hagen. De hade på denna väg två grindar att passera. Ungtjurens burdusa uppträdande gjorde att det befanns lämpligt att sätta upp en skylt på vardera grinden. Där stod: "Varning för tjuren." Skyltarna bidrog säkert till att utifrån kommande, såväl bär- som svamplockare, avhöll sig från att beträda Björkhagen.

Stängslet som inhägnade hagen var en traditionell gårdsgård, byggd av parstörar, granslanor och hank, d.v.s. vidjor.

Vid ett tillfälle på sensommaren så hände det sig att gårdens kor gick på bete i Tallgärdet i direkt anslutning till Björkhagen. En av kossorna kom i det lyriska tillstånd, som de gamle benämnde "oxgal'n", d.v.s. hon önskade sig en friare. – Den unge tjuren som under sommaren gått där i Björkhagen och vuxit till sig i styrka och virilitet, uppfattade från sin position på andra sidan gårdsgården hennes doftmässiga signaler på långt håll. Han s.a.s. "tände till", tog sats och forcerade gårdsgården så att granslanorna flög i luften. Han sprang ut till koflocken och gav omgående den kärlekskranka kossan sin kur. Därefter återvände han med högburet huvud till sin lugna tillvaro i hagen.

Vid ett annat tillfälle, förmodligen sommaren 1930, så hade gårdstjuren av okänd anledning råkat komma lös. Han kom springande på gården förbi mangårdsbyggnadens köksingång. I slutningen nere mot drängstugan fanns en prunkande rabatt med olika sommarblommor; dahlior, lövkojor, zinnior m.m. Tjuren stannade vid rabatten. Han sparkade med frambenen och började stänga blomsterprakten så att blommor, blad och jord flög i luften kring den mäktiga tjurnacken. Om det var ilska eller yster frihetsglädje som föranledde

hans utfall mot de sköna blomstren, kunde ingen begripa. – När ”Mulle” fullbordat sitt angrepp, så återstod bara sorgliga rester av farmors blomsterodling. En kraftig buske med åbrodd i ena änden av rabatten stod dock kvar oskadd och doftade gott, trots tjurens kultivatorbearbetning av de övriga blomstren.

Längre fram i tiden, omkring 1940, upplevde jag cykelturerna till och från Dyvinge som farligt spännande. Allra först skulle man passera den stora gårdstjuren, som stod tjudrad vid ett järnspett nerslaget i marken bakom stallet. Där fanns den första grinden att öppna och stänga med den väldige blängande bjässen alldeles inpå en. Så vidtog Dyvinges Björkhage med därvarande ungtjur och kvigor och två grindar att passera och noggrant stänga.

Nästa grindpar fanns i Nibblehagen, som hade ungefär samma djurbesättning som den tidigare hagen. Det gällde som sagt att vara noggrann vid stängningen, medan man ivrigt spanade om kusten var fri från tjuren. Det var ytterligt viktigt att stänga grindarna efter sig, så att inte djuren kom lösa ut i åkrarna. Ve den som slarvade med grindstängningen!

Den sista tjurpassagen var på Viks gård. Hade man otur, så gick den stora gårdstjuren tjudrad på gräsplanen alldeles intill vägen vid Mellangården. Det gällde då att trampa på utför, eller springa med cykeln uppför backen förbi den betande besten med förhoppning om att denne var mera intresserad av det frodiga gräset än den lille killen på cykeln. Jag kan med fog påstå att jag led av kronisk tjurfobi vid den här tiden.

Vid den dåvarande s.k. sinnesslöanstalten på Klockbacka, Holmen, fanns ett tragiskt mänskligt exempel beträffande faran att komma i vägen för en ilsken tjur. Under vackra sommarkvarnar brukade man ha en manlig patient sittande fastbunden på en balkong. Han hade blivit svårt stängad i huvudet av en tjur. Detta resulterade i en så svår hjärnskada, att mannen var helt oförmögen att leva ett normalt liv. Han satt där i solen med sitt skadade huvud och gav ibland ifrån sig ett råmande, liknande det läte som tjurar ibland åstadkommer. Det var en syn och ett läte, som än idag är svårt att glömma. Ett tragiskt människoöde förorsakat

av en galen tjur.

En vinterdag i slutet av 1960-talet skulle gårdens tjur transporteras till slakt. Det låg snö i markerna och vägen från gården till Vallentunavägen bedömdes som olämplig att befara med det stora lastfordon som skulle hämta tjuren. Man gjorde upp om att slakteriets bil skulle ta ombord tjuren vid Vallentunavägen.

Ladugårdskarlen och bonden på gården skulle hjälpas åt att leda upp den fullvuxne tjuren till den plats, där bilen väntade c:a en kilometer från gården. Man betraktade den här tjuren som lugn och foglig. Ladugårdskarlen gick före och ledde tjuren med en trästång fastgjord i djurets nosring med en läderrem. Bonden gick efter de båda, beredd att gripa in vid eventuell incident. – Inte ett ord hördes i markerna, endast knäppningar från tjurklövarna och en och annan fnysning som tjuren gav ifrån sig, där de tre gick fram i gåsmarsch, lugnt och säkert.

När man kommit ett par hundra meter från den väntande transportbilen, så hördes motorljud från passerande fordon på Vallentunavägen. Dessa fick plötsligt tjuren att börja vrenskas. Han kastade med det väldiga huvudet och tog sats för att försöka komma loss och stänga ladugårdskarlen. Denne och bonden höll emot med alla sina krafter, vilket ytterligare retade tjuren. Plötsligt knäcktes trästången och gick av, så att tjuren blev fri med en bit av stängen hängande i nosringen. Han angrep nu ladugårdskarlen med sina vassa horn. Denne hade sinnesnärvaro nog att springa ut vid sidan av vägen. För att försöka undgå tjurhornen, kastade han sig ner på marken och rullade in under nedersta grenverket på en yvig gran och undgick att i någon mån att bli en helt öppen måltavla för tjurens vilda attacker.

Bonden insåg snabbt det omöjliga att försöka lugna ner den rasande tjuren. Han sprang hem till gården för att hämta ett gevär och kalla på katastrofhjälpen. – När han återkom med bössan för att försöka avliva tjuren, så fann han att den hade försvunnit från platsen. Under granen låg den svårt skadade ladugårdskarlen, stungen av tjurens vassa horn. Ambulanshjälp kom och förde den sargade mannen till Löwenströmska sjukhuset. Där fick han stanna kvar för vård och läkning i

åtskilliga veckor.

Slakteriets bil fick återvända med oförrättat ärende. Man spårade så småningom tjuren. Han stod helt lugn utmed gårdsgården i vilken han hade fastnat med den stump av trästången, som hängde fast i nosringen. Utan större problem kunde tjuren återföras till sitt bås i ladugården. Väl återbördad dit, stod han lugn och snäll som ett lamm efter den synnerligen omilda behandling han givit sin skötare.

En tid efter den vådliga händelsen i hagen, så rullade slakteriets djurtransportbil in på ladugårdsbacken. Nu skulle man leda tjuren ombord i bilen direkt utanför ladugårdsdörren. Man satte en mörk huva över huvudet på tjuren, för att den skulle hålla sig lugn, när man ledde ut den till det väntande fordonet. ”Mulle” fick stå en stund iförd huvan för att vänja sig med mörkret, innan han skulle företa sin sista promenad på gårdens mark.

Så gjorde man slag i saken. En av männen från slakteriet gick upp i båset för att lossa tjuren och med stång leda ut den genom ladugården. Detta höll på att s.a.s. ”ta hus i helsike.” ”Mulle” blev än en gång helt vild och galen. Med sin starka nacke höll den på att riva träreglaget vid foderbordet. Det bedömdes nu som helt omöjligt att få ut tjuren den normala vägen ur ladugården.

Man lät mörkerhuvan sitta kvar över tjurens hu-

vud. Därefter tog man bort bräderna, som utgjorde båsets vägg invid ladugårdens inre gavelvägg. Sedan lade man ett par starka sadelgjordar under buken på djuret och kopplade dessa till en lyftkran på bilen, som placerats på vägen utanför de öppna dubbeldörrarna på husgaveln. Slutligen lyckades man lyfta den tunga tjuren genom dörrhålet ut på bilens högt omgärdade flak. Så äntligen startade ”Mulle” sista resa utan vidare incidenter.

Till sist ett par tjurelaterade händelser på andra håll i landet.

I början av 1980-talet hade författaren medverkat i en Uppsalaorkester vid en grammofoninspelning i SR:s studio i Sundsvall. Inspelningen drog ut på tiden, så vi startade hemfärden med orkesterns turnébil från Sundsvall vid tvåtiden på natten. Alla ombord, förutom föraren, somnade nästan omgående i de sköna fätöljerna, trötta efter en koncentrationskrävande inspelning.

Efter ett par timmar vaknade vi av en häftig inbromsning, ”tvärnit”, och hörde föraren säga: ”Vad i herrans namn är det som står där mitt på E4:an?” Vi befann oss norr om Söderhamn, när det plötsligt i bilens ljuskägla dök upp tre stora SRB-tjurar stående mitt på Europaväg 4. Föraren, Janne Löfgren, smög som en indian ut ur bilen och upp till en mangårdsbyggnad, som skytmade på en höjd ovanför vägen. Han väckte ägaren till djuren. Denne ryckte snabbt ut med sin blåljusförsedda



jeep och lyckade fösa bort de tre tjurarna från vägbanan. Till all lycka var vi det enda ekipaget, som passerade platsen denna becksvarta måndagsmorgon vid fyratiden. Vår förarens snabba upptäckt av djuren på vägen var närmast värd en bragdbelöning. Det kunde ha blivit en vådlig massaker med både människor och djur inblandade, om han inte varit så observant där i mörkret. – ”Det här var ju rena Pamplonastämningen,” utbrast en av orkestermedlemmarna, när vi så småningom rullade vidare mot Uppsala.

I den norrländska by som rymmer familjens sommarviste, fanns en bonde som använde sin fromme tjur som dragdjur. Han spände tjuren för en liten vagn och syntes ibland på byvägen åkande i den lilla vagnen efter tjuren.

Vid ett tillfälle hade en bonde i andra änden på byn ringt tjurägaren och bett att få komma över med en ko, som skulle betäckas. – När karlen var på väg med sin ko, så råkade tjurägaren med sin

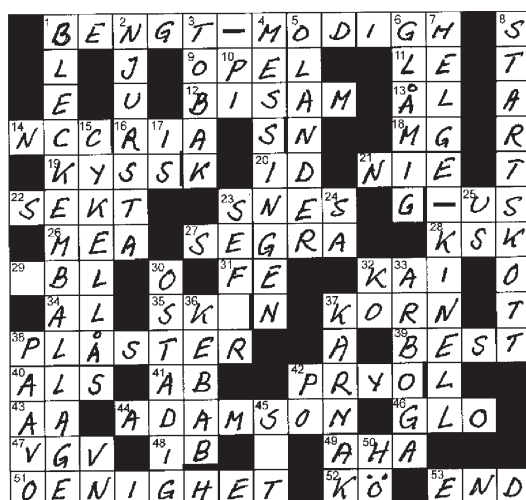
dragare för vagnen vara på väg hem till gården, för att tjuren skulle vara på plats och utföra den begärda tjänsten. Nu råkande man mötas på byvägen och se; tycke uppstod genast mellan ko och tjur. Den vanligen så fromme och foglige tjuren blev plötsligt helt besatt av den trånande kossan. Här hjälpte varken böner eller besvärjelser från husse, utan tjuren och kossan begick den heliga akten där mitt på byvägen, han fortfarande förspänd den lilla vagnen, som han brukade dra husse i.

Allt slutade väl. De båda parterna, såväl människor som djur, skildes åt nöjda och belåtna med utfallet av den begärda tjänsten. De båda gubbarna var helt överens om att någon akt liknande denna nog aldrig tidigare förekommit, åtminstone inte i Medelpad.

Lars E Jansson

Illustration: S-E Sved

Lösning till korsord 2-2009



Korsord 3-2009

1	2	3	4	5	6	7	8	9		10		11	12	13
14													15	
		16				17			18		19	20		
21	22						23							
24					25	26						27		
28			29						30					
31					32			33						
							34				35			
36	37				38			39				40	41	
				42				43	44					
45			46			47	48						49	50
			51		52				53				54	
55		56								57			58	
59												60		

Konstruktör: Lennart Hedlund. Lösningen insändes senast den 10 okt till:
 Hembygden, Box 40, 194 21 Upplands Väsby. Märk kuvertet "KORSORD"

Vågrätt

1. Svensk lastbil, tillverkad i 125 ex. under åren 1923-34
11. Gjutet metallblock
14. Droppsten
15. Natrium
16. Tämjd
18. Älvornas kung
21. Flyttningsskaravan hos samer
23. Liten stjärna
24. Julafton
27. Tyskt aktiebolag
28. Kan man vinna på
29. Vimsat
30. Står på konsulatbil
31. Åter
32. Är en del släkter eller att öka koncentrationen av visst ämne
34. Stort evenemang
36. Profet i GT
38. Anna-Lisa Öst
43. Edos utövare hette så
45. Liten klunk
47. Körsbärsröd
49. Blir det hur än vintern är
51. Europas högsta verksamma vulkan
53. Oerhört lång tidsrymd
54. Hör hemma på Gustaf Adolfs Torg
55. Vår bästa pistolskytt genom tiderna
57. Nyare delen
58. Uppslagsverk
59. Bra sångröst hade han och bjöd ofta på den, sittande på en sten i Bills backe
60. Sally Bauer gjorde det 2 ggr över Engelska kanalen

Lodrätt

1. Leharoperett
2. Används mycket idag
3. Ryskt lantställe
4. Person i Tusen & En natt
5. Del av vår kommun
6. Bäransordning
7. Ingår i företagsnamn
8. Människohatare
9. Tidigare kvällstidning
10. Så affär hade vi
12. Står på många fruktflaskor och burkar
13. För flytande last
18. Sågs vara världens lön
19. Tidsperiod
20. Stel
22. Negativ
25. Kalk
26. Streck-kod
33. Köldprodukt
35. Europeisk bisonoxe
37. Kopparorm
39. Kraftig dörr
40. Grismor
41. Här bodde Almqvist
42. Vendelkråka
44. FN:s förste generalsekreterare
46. Idémässigt ämne
47. Ungefär
48. Skrev Anderssonskans Kalle (förnamnet)
50. Sjukdom
52. Tidigare konkurrent till Kavli
56. Löw. Las.

Vinnare:korsord 2-2009

Nils Persson

Sven-Eric Andersson

Helge Ahlberg

Ladugård med många användningsområden

Hembygdsföreningens uthyrningslokal, ladugården, är användbar för många ändamål. Här hålls bröllop, barn dop, begravningskaffe, femtioårsfester och kalas i största allmänhet, årsmöten, mindre konferenser, kurser och mycket annat. I maj förvandlades ladugården till konsthall under en helg, då PRO:s målargrupp, Seniore di Colore, hade en mycket uppskattad utställning där.

I juni tjänstgjorde ladugården som vallokal under två dagar för val till Europaparlamentet. Man kunde t.o.m. rösta där på nationaldagen.

Således en lokal där mycket kan hända!

Vill du själv hyra? Se ”Hyr lokal med atmosfär” på nästa sida.



Ladugården förvandlad till konsthall



Hyr lokal med atmosfär

Upplands Väsby Hembygdsförening erbjuder Nedre Runby gårds LADUGÅRD till fest, konferens, dop, minnesstund, årsmöte, kurser m.m.

LADUGÅRDEN är en modernt utrustad och handikappvänlig lokal med plats för upp till 50 personer. Tillgång till kök med utrustning för tillagning av enklare förtäring. Hörslinga finns

LADUGÅRDEN kan hyras privat eller av organisation för enstaka tillfällen. Hyresansvarig ska vara lägst 25 år.

Eventuell avbokning måste ske senast 14 dagar innan tidigare överenskommet hyrestillfälle. Sker avbokning senare, debiteras en avgift med 450:-

LADUGÅRDEN ligger på bekvämt avstånd från pendeltågsstationen i Upplands Väsby. Det finns en stor parkeringsplats i anslutning till lokalen och buss 562, från pendeltågsstationens västra sida, stannar 150 meter från entrédörren.

Priser

Halvdag (max 4 tim) 500:-

Heldag 1 000:-

Reservation för prishöjningar

UTHYRNING

Ingegerd Peterson

08 590 347 76

Siv Rydén

08 590 333 46

Bokning endast vardagar 9-16



Foto: Gunborg Lejon



Foto: Gunborg Lejon

Upplands Väsby Hembygdsförening

Box 40 194 21 Upplands Väsby

ANSÖKAN OM MEDLEMSSKAP

Datum

SÖKANDE

Förnamn	Efternamn	Född år
Address		
Postnummer	Postadress	
Telefon	Mobil	
E-mailadress		

MEDSÖKANDE (ev)

Förnamn	Efternamn (om annat än ovanstående)	Född år
---------	-------------------------------------	---------

YRKESERFARENHET/ INTRESSEN

Främst sådant som du bedömer kan vara av intresse inom föreningens verksamhetsområdet.



Upplands Väsby Hembygdsförening
Box 40, 194 21 Upplands Väsby
Hembygdsgården: Hagvägen 2 / Pukslagargatan
Telefon 08-590 826 40
Plusgirokonto 29 81 91-8

STYRELSE 2009-2010

Kjerstin Björkman, ordförande	Telefon 590 320 82
Klas Lundkvist, vice ordförande	590 936 81
Marianne Söderström, sekreterare	590 338 38
Inger Nyström, kassör	590 820 93
Barbro Kvist, ledamot	590 917 21
Vanja Edwinson ledamot	590 344 66
Susanne Bergman ledamot	590 858 84

ERSÄTTARE

Barbro Fredriksson	590 339 86
Bo Torpare	590 894 44
P O Mörkens	590 884 69
Gun-Britt Welander	590 843 19
Roland Storm	590 763 64
Elisabeth Cederlöf	590 318 26

MEDLEMSBLADET HEMBYGDEN

Inga Engdahl, ansvarig utgivare	590 300 20
Inga Lisa Gustafsson	590 336 42

REVISORER ORDINARIE

Lars Eklund
Göran Sandberg

ERSÄTTARE

Eva Michal
Anette Ehrnholm

UTHYRNING AV LADUGÅRDEN

Ingegerd Peterson	590 347 76
Siv Rydén	590 333 46

Valberedning

Anna-Liisa Bergman, Jane Korpi, Leif Welander

www.upplandsvasbyhembygdsforening.se